

Jnu'un Yandios ni chaa

Marcos

Jnu'un Juan, chaa skuanducha

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Ja'a keja'a jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, Se'e Yandios. Ti jnu'un un kuu ja ni kii ya ja ni nama ya yo'o. ²Chi sia'an ni chaa profeta Isaías tutu, na ni ka'an da jnu'un Yandios undi na jana'an. Ti ni chaa da jnu'un Juan nuu tutu sia'an:

“Kunso'o ra”, kachi Yandios jiin

Se'e ya, chi taji ri ndaja'a ri.

Koxnuu da ki'in da, ti xndaku

da nuu yivi naa i, ja na

kotu'va i ja kuu kivi jaa ra.

³Ti kunde chaa un undi nuu ñu'un te'e un, ti ka'an ni'in da nuu yivi sia'an:

“Kotu'va ra naa ra, chi ja yajni

chaa Jito'yo. Ti kuni ja na

kaka ndaa ra”, kachi da, ni

kachi Yandios jiin Se'e ya.

Ni kachi Isaías.

⁴Yukan ti ni kundaa jnu'un Yandios nava ni kachi Isaías, chi ni kenda Juan undi nuu ñu'un te'e un. Ti kua'a yivi vekoyo ja na skuanducha da i, ti ni kachi da:

—Nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kuanducha naa ra nava na

kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi ra —kachi da.

⁵Ti kua'a yivi ñuu Jerusalén jiin kua'a yivi ndañuu Judea ni ka ja'an kunso'o i jnu'un ni ka'an Juan. Ti yivi un, nu ni ka kachi i ja ni ka nakani ini i nuu kuachi i, yukan na ti skuanducha da i ini yucha Jordán.

⁶Ti sa'ma Juan ni kuu jiin ixi camellu. Ni yi'i iin sanchi ñii chii da. Ndeyu da ni kuu ndikua'yi jiin nduxi ñuñu yuku. ⁷Ti sia'an ni xndaku Juan nuu yivi:

—Kuan kuyajni iin chaa kuña'nu ga ja kuu ru'u. Ti kuña'nu ga da ja tu kuu kandu ri nuu da. ⁸Ti maa da tu skuanducha da ro'o jiin nducha nanu sa'a ru'u, chi chaa un skuanducha da ro'o jiin Espiritu Santo naa ra. Ti yaa yukan kuu ya kuncha jiin ra naa ra —ni kachi Juan.

Ni janducha Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹Yukan ti ni kee Jesús ñuu Nazaret, ja kuu ndañuu Galilea. Ti ni skuanducha Juan ya ini yucha Jordán. ¹⁰Nu ni kee Jesús ini nducha un, ni ti nuña andivi nuu

kancha Yandios, ti ni jini Jesús ja vaji Espíritu Santo siki ya, ti kaa ya nanu kaa iin sata. ¹¹Ti ichi andivi un ni kii iin ndusu nu ni ka'an Yandios jiin Jesús:

—Ro'o kuu Se'e ri ja kunda'u xaan ini ri, ti kusii xaan ini ri jiin ra —ni kachi Yandios.

¹²Yukan ti ni yinda'a Espíritu Santo un maa Jesús undi nuu ñu'un te'e un. ¹³Ti yukan ni kuncha ya uu xiko kivi nuu ka iyo kiti yuku un. Ti ja'u'u un ni kuni ska'an Jesús ja na sani'in ini ya nuu Yandios. Ko ni kikoyo ángel, ja ka kuu ndaja'a Yandios, ti ni ka chindee i maa ya.

Ni keja'a xndaku Jesús jnu'un Yandios

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴Ti yukan ni ka chondee da Juan vekaa, ti Jesús ni nandeokuñi ya ñuu Galilea. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu yivi naa i, ti ni kachi ya:

¹⁵—Ja ni jaa kivi nuu ta'u Yandios jniñu nuu ni tu'u ñuyivi. Vijna na ti nakani ini naa ra ti kandixia jnu'un ichi Yandios, chi yukan kuu iin ichi va'a —ni kachi ya.

Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jnií chāká

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶Iin kivi ni ya'a Jesús yu'u lago Galilea, ti ni jini ya ka'iin Simón jiin ñani da Andrés, ka jnií da chāká jiin iin ñunu, ¹⁷ti ni kana ya xini da:

—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o. Ni ka jnií xaan ra chāká, ko vijna ru'u na xna'an ri ro'o nasa nastutu ra yivi, ti xna'an ra yivi un maa

jnu'un Yandios kandixia i ru'u —ni kachi ya.

¹⁸Ti luego ni, ni ka xndoo da ñunu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

¹⁹Ni jika ya ti'li ga. Yukan ni jini ya nuu Jacobo jiin Juan, se'e yii Zebedeo, ka nachaa da ñunu da nuu iin barco. ²⁰Suni ni kana ya xini da: —Ña'an na cho'o —kachi ya.

Ti chaa un ni ka xndoo da tata da Zebedeo ini barco un jiin muzu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

Ni keni'in Jesús iin tachi xaan jna'an iin chaa un

(Mt. 7.28-29; Lc. 4.31-37)

²¹Ni jakoyo da ñuu Capernaum. Ti ni kivi Jesús ini veñu'un Israel jaña'an iin kivi ka ndetatu yivi Israel. Ti ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i. ²²Ti so ka naa ini i ni ka ñuso'o i jnu'un ni ka'an ya, chi ni xna'an va'a ya nuu i, nanu iin chaa ndiso jniñu nuu Yandios. Ti chaa ka xna'an ini veñu'un un, tu ka xna'an da nanu ni xna'an maa Jesús.

²³Ti yukan kande iin chaa jna'an tachi xaan ini veñu'un un, uni ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

²⁴—Kuxio ni nuu na naa na, ni'in Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¿Ndoo kivi nduu ni jiin na, xi vaji ni ja xnaa ni saña nu? —ni kachi da.

²⁵Ti Jesús ni nduxaan ya nuu tachi xaan un, ti ni kachi ya: —Kasi yu'u, ti xndoo chaa ja'a —ni kachi ya.

²⁶Ti tachi xaan un ni sa'a ja na kuyi'i chaa un, ti undi ni kanajiin ko'o ti ni kee kua'an. ²⁷Ti so ni ka sa'u ini yivi un ja so ka naa ini ka nde'e i, ti ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Na jnu'un kuu ja'a, xi na sa'an kuu ja'a? ¿Xi kuña'nu chaa un ja undi tachi xaan un ka jandatu nuu da, ti ka kekoyo kua'an nu? —ni kachi i naa i.

²⁸Ti yachi xaan ni jichanuu jnu'un Jesús ni ñuu Galilea.

Ni sa'a Jesús tajna nana chiso Simón

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹Yukan ni ka kekoyo da ini veñu'un un, ti kuankeyo da ichi ve'e Simón jiin Andrés. Ti Jesús kua'an ya jiin Jacobo jiin Juan jiin uu ga chaa ka skua'a jiin ya, nu ni ka jakoyo da ve'e un. ³⁰Ti nana chiso Simón ku'u ña. Katuu ña jiin kue'e kiji xaan, ti ni ka kachi da nuu Jesús ja ku'u ña. ³¹Luego ni kivi ya nuu katuu ña. Ni jniñ ya nda'a ña, ni ndokani ya maa ña, ti ni nduva'a ni ña jiin kue'e kiji un, ti ni ndokuiñi ña. Yukan ti ni sa'a ña ndeyu ni yaji ya jiin uu ga yivi un.

Ni sa'a Jesús tajna tijni yivi ka ku'u

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³²⁻³³Nu ni kee ndikandii ti ni ki'vi, ti tendi'i yivi ñuu un, ni ka chitu ndii ni yuxe'e nuu kancha Jesús. Ka yinda'a i kua'a yivi ka ku'u jiin chaa ka jna'an tachi xaan. ³⁴Ti Jesús, ni sa'a ya tajna kua'a yivi ka ku'u un. Suni ni kenchaa ya kua'a tachi xaan. Ko tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an tachi xaan un, chi ka jini na se'e kuu ya.

Ni xna'an Jesús jnu'un Yandios ñuu Galilea

(Lc. 4.42-44)

³⁵Jaña'an inga kivi, ni iña'a ga, ni ndoko Jesús ti kua'an ya nuu

ñu'un te'e nuu tu iyo yivi. Ti yukan ni jikanta'u ya nuu Yandios. ³⁶Ko Simón jiin uu ga da, kuan nunduku da ya naa da. ³⁷Nu ni ka nani'in da ya, ti ni ka kachi da jiin ya:

—Kua'a xaan yivi ka jikajnu'un ni'in —ni ka kachi da.

³⁸Ti ni kachi ya:

—Na cho'o uu ga ñuu ka'iin yajni ja'a, ti na xna'an ri jnu'un Yandios nuu i. Chi ja yukan kuu ja ni taji Yandios ru'u vaji ri —ni kachi ya.

³⁹Yukan na ti kua'an ya ni ñuu Galilea, ni ka'an ya jnu'un Yandios ini veñu'un yivi Israel jiin taka nda'a ñuu un, ti kenchaa ya tachi xaan ka jna'an sava yivi un naa i.

Ni sa'a Jesús tajna iin chaa te'yu xaan jiin ndi'yi

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰Iin kivi ni tu'va iin chaa jna'an kue'e ndi'yi te'yu. Ni jakunjiti da nuu Jesús, ti ni kanda'u da jiin ya:

—Nu kuni ni, ti kuu sandoo ni saña jiin kue'e jna'an na ja'a—ni kachi da.

⁴¹Ti ni kunda'u ini ya maa da, ni skaa ya nda'a ya, ni kue'e ya maa da, ti ni kachi ya jiin da:

—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.

⁴²Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni nduva'a ni chaa un. ⁴³Yukan na ti ni'in xaan ni xndaku ya nuu da, ti ni kachi ya:

⁴⁴—Koto kani ra jnu'un nuu ni iin yivi ja sia'an ni sa'a ri tajna ro'o. Kua'an nuu sutu Israel un, ti na nde'e da ro'o. Nu ni nde'e da ro'o, ti kunda'a ja soko ra nuu Yandios siki ja, ja ni ndundoo ra, nava kachi ley Moisés. Ti na soko sutu un nuu

Yandios, nava na kuni yivi ja, ja ni kencha ndi'yi un ro'o —ni kachi ya.

⁴⁵Ko tu ni jandatu chaa un jnu'un ni ka'an Jesús. Ti kua'an da, jani da jnu'un nuu taka yivi nava ni jna'an da. Ja yukan kuu ja tukaa ni kuu kivi ndijin Jesús taka ñuu, chi jini ya ja nu na kivi ndijin ya, ti kinkoyo kua'a xaan ga yivi nuu ya. Ja yukan kuu ja ni jikonuu ya nuu ñu'un te'e nuu tukaa iyo yivi, ko undi yukan ni ka kikoyo kua'a yivi taka ñuu nuu kande ya.

Ni sa'a Jesús tajna iin chaa tikuku

(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2 Nu ni kuu ga kivi ni nandeokuñi Jesús ñuu Capernaum. Ti ka jani da jnu'un ja, ja ni nchaa tuku ya. ²Yukan ti vekoyo kua'a xaan yivi nuu kancha ya, ja tukaa ni kujaa ve'e un, chi ni chitu ndii ni tu'u undi fuera. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i.

³Ko vekoyo ga yivi, ti kuun da ka ndiso iin chaa tikuku nuu iin yúú.

⁴Ka kuni kunda'a da chaa un undi nuu kancha Jesús, ko tu kuu ya'a da ja xaan chitu yivi. Ti ni ka skaa da chaa ku'u un ichi xini ve'e. Ni ka kencha teja un, ti ni ka sino da chaa ku'u un nuu kancha Jesús, ti yukan ni ka sino da chaa un. ⁵Ti nu ni jini Jesús ja ka kandixia da maa ya ja kuu sa'a ya tajna, ti ni kachi ya jiin chaa tikuku un:

—Nda'u se'e ri, ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.

⁶Ti yukan ka'iin tijni chaa ka xna'an ini veñu'un yivi Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an

Jesús jiin chaa tikuku un, ni ka ndo'o ini da: ⁷“¿Nau ja kuu iin chaa ja'a ja ndo'o ini da ja kuu da Yandios, ti ka'an da siki Yandios ja ka'an da sia'an? Ti ja'a tu iyo ni iin ja kuanka'nu ini nuu kuachi yo, chi vajnu'un ni maa Yandios”, ni ka ndo'o ini da.

⁸Ko maa Jesús ja ni jini ya ndoo ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an?

⁹⁻¹⁰Chi na kachi ri ja ru'u kuu maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti ndisojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yivi naa i. Vijna ti na stuu ri iin jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.

Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tikuku un:

¹¹—Ndokuni, nastuu yúú ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.

¹²Ti chaa un ni ki'in da yúú da, ti ni kee da kua'an da. So ni ka naa ini yivi un, ti ni kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios:

—iKa'nu iin jniñu sa'a Yandios ja tu ka jini kuiti yo iin jnu'un sia'an undi vijna! —kachi i naa i.

Ni kana Jesús xini Leví ja na ki'in da jiin ya

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³Yukan na ti kua'an tuku Jesús yu'u lago Galilea, ti ni ka taka kua'a xaan yivi nuu ya. Ti ni xna'an ya nuu i.

¹⁴Ichi kua'an ya ni ya'a ya yajni iin oficina nuu kinya'u puesto. Yukan nukoo Leví, se'e yii Alfeo, kinya'u da puesto. Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —kachi ya.

Ti ni ndokuiñi Leví, ti kua'an da jiin ya.

¹⁵ ñin kivi ni kana Leví Jesús ja na ki'in ya ve'e da ja na kee ya staa jiin chaa ka skua'a jiin ya, jiin chaa ka kinya'u puesto, jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an chaa ka xna'an ini veñu'un Israel. ¹⁶ Ti yukan ka'iin chaa ka kuu maestro ja ka xna'an ley, ka kuu da maa chaa fariseo. Nu ni ka jini da ja yee Jesús staa jiin taka yivi un, ti ni ka kachi da jiin chaa ka skua'a jiin ya: —¿Ndoo yee Jesús staa jiin taka chaa ka kinya'u puesto, suni jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an ri yukan? —kachi da.

¹⁷ Ni jiniso'o Jesús jnu'un ka ka'an da, ti ni kachi ya jiin da:

—Chaa ku'u kuu chaa nandi'i ñin médico, ansu chaa iyo ndendajnu. Ru'u ni chaa ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yivi ka nakuni i kuachi i, ti ansu yivi ka ndo'o ini ja ka iyo ndoo jiin kuachi i —kachi ya.

Ka jikajnu'un da Jesús siki jnu'un koo ndicha ini

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Ni kuu ja ni jaa ñin kivi ka iyo ndicha ini taka chaa fariseo jiin chaa ka skua'a jiin Juan, chaa skuanducha. Ti sava yivi un ni ka chakoyo i nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un i ya:

—¿Ndoo chaa ka skua'a jiin Juan jiin chaa ka skua'a jiin chaa fariseo, ka iyo ndicha ini da, ti chaa ka skua'a jiin ni, ndoo tu ka iyo ndicha ini da nusa? —kachi da.

¹⁹ Ti ni kachi Jesús:

—¿Ti kuu koo ndicha ini yivi ka'iin ñin viko nanda'a xi tuu nu?

Ti nu kancha novio un jiin i, tu kuu ku'iin ndicha i viko un. ²⁰ Suni nu kancha ri jiin chaa ka skua'a jiin ri, tu kuu koo ndicha ini da. Ko jaa ñin kivi nu na kuxio ri ki'in ri, ti kivi un sa na koo ndicha ini da.

²¹ Sia'an kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un xna'an ri jiin jnu'un jana'an. ñin ni kuu ja nachaa yo ñin pedazo sa'ma jaa, ti ndundoo ga nuu ñin sa'ma tu'u. Chi sa'ma jaa un ndiyi, ti kuu ka'nu ga yau nuu sa'ma tu'u un. ²² ñin ni kuu ja chu'un yo vino jaa ini ñii tu'u, chi vino jaa un ndata ti ka'ncha ñii un, ti xnaa yo ndinduu. Vanuxia sia'an ja chu'un yo vino jaa chii ñii jaa. Yukan kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un ri jiin jnu'un jana'an—kachi ya.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ñin kivi ndetatu

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ ñin kivi ndetatu ni ya'a Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, ti ni ka ya'a da ñin ñu'un nuu kaa triu. Ti chaa un ni ka keja'a ka jnu'un da yoko triu un, ti ka yaji da. ²⁴ Ni ka jini chaa fariseo un jniñu ka sa'a chaa un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a chaa ka jika jiin ra jniñu ja tu kuu sa'a yo ñin kivi ndetatu nu? —kachi da.

²⁵ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Ndoo ka ka'an ra sia'an, xi tu ni ka ka'u ra ja ni jna'an tata yo David na jana'an, na ni ji'i da soko jiin chaa ni kunchuku jiin da un nu? ²⁶ Ni kivi da ini ve'e Yandios, ni jikanta'u da nuu sutu Abiatar, ti ni ki'in da staa stila ni soko sutu un nuu Yandios. Ni yee da jiin chaa

ni kunchuku jiin da, ja tu kuu kaji sava'ni ga yivi, ti xna'an ley Moisés ja nini sutu kuña'nu kuu, ja kaji staa stila un. ²⁷Nusa ti iyo va'a jniñu ka sa'a chaa vekoyo jiin ri. Chi ni sa'a Yandios kivi ndetatu un ja na kendo kuu iin kivi sa'a yo ja va'a, ti ansu ja na sa'a yo ja ii xaan. ²⁸Vanuxia ru'u kuu maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti kuña'nu ga ri ja na ta'u ri jniñu nasa sa'a yivi kivi ndetatu —ni kachi ya.

Ni nduva'a iin chaa ni ichi nda'a

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 Ni kivi tuku Jesús ini iin veñu'un yivi Israel, ti yukan kande iin chaa ni ichi nda'a. ²Suni yukan kanchuku chaa fariseo ka iyo listo da ja nu sa'a Jesús tajna kivi ndetatu un. Ti nu na sa'a ya tajna, ka ndo'o ini da ja kankuachi da ja'a ya ja jani'in ini ya nuu ley. ³Ko ni kachi Jesús jiin chaa ku'u un:

—Ndokuñi, ti kundichi ra mañu un —kachi ya.

⁴Yukan ti ni jikajnu'un ya yivi un: —¿Nasa kachi ley ndoo sa'a yo vjna kivi ndetatu nusa? ¿Iyo va'a ja sa'a yo tajna iin chaa ku'u xi kua'a ini yo na kuu da nu? —kachi ya.

Ti chaa un tu ni ka ka'an kuiti da. ⁵Yukan ni kiti ini Jesús ni nde'e ya nuu da, ti ni kukui'ya xaan ini ya, chi ni jini ya ja tu ka ñu'un nda'u kiti ini da. Ti ni ka'an ya jiin chaa ku'u un:

—Skaa nda'a ra —kachi ya.

Ni skaa da nda'a da. Ti luego ni, ni nduva'a.

⁶Yukan ti ni ka kekoyo chaa fariseo un, ka sa'a da iin junta jiin

chaa ka yi'i i jiin partido Herodes. Ka ndajnu'un da nasa kuu ka'ni da Jesús.

Ni kataka kua'a xaan yivi yu'u lago

⁷⁻⁸Kua'an Jesús ichi yu'u lago Galilea jiin taka chaa ka skua'a jiin ya. Ti ka ndikun yivi kua'a un kuankoyo i suni, chi ni ka jini i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni kikoyo yivi kua'a taka ñuu nanu ñuu Galilea, ñuu Jerusalén, ñuu Idumea. Suni yivi kanchuku inga yu'u yucha Jordán, jiin suni yivi ñuu Tiro jiin Sidón. ⁹⁻¹⁰Ti sa'a ya tajna taka yivi ka ku'u ni ka chakoyo un, ko so ka chindajna'an maa ni ga yivi un ja ka kuni tu'va i nuu ya, ti jni i vasu ti'li sa'ma ya, ja nduva'a i jiin sava'a ni ga kue'e ka ndo'o i. Ko ja xaan chitu yivi un, ti ni kachi ya jiin chaa ka skua'a jiin ya ja na satu'va da iin barco lulu, na kinkivi ya nava tu kaxin yivi un ya. ¹¹Suni ni kikoyo kua'a yivi ka jna'an tachi xaan. Nu ni ka jini nuu ya, ti ni ka nduva nuu ja'a ya. Ti ni ka kanajjin: —iRo'o kuu Se'e Yandios! —kachi naa.

¹²Ko maa ya ni ka'an ni'in ya: —Tu nau ja kuu ro'o ja ka'an ra ja ru'u kuu Se'e Yandios —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndi uxi uu chaa kuu ndaja'a ya

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³⁻¹⁴Yukan ti ni kana ya taka chaa ka skua'a jiin ya, ti kua'an ya jiin da undi yuku un. Yukan ni nakaji ya uxi uu ndaja'a ja na nakujin da jiin ya. Ti ni kachi ya jiin chaa un naa da ja na taji ya da kinkoyo da taka ñuu, ti ka'an da jnu'un Yandios

nuu yivi naa i. ¹⁵Ti kundiso da jniñu ña'nu ja kenchaa da tachi xaan ka jna'an sava yivi. ¹⁶Ti ja'a ka kuu ndi uxi uu chaa ni nakaji ya: Simón ja ni skonani ya da Pedro; ¹⁷Jacobo jiin Juan, se'e yii Zebedeo, ja suni ni skonani ya da naa da Boanerges, ja kuni ka'an se'e taja; ¹⁸Andrés; Felipe; Bartolomé; Mateo; Tomás; Jacobo, se'e yii Alfeo; Tadeo; Simón, ja yí'i da nuu partido cananista; ¹⁹jiin Judas, chaa ñuu Cariote, chaa ni nakua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

Ka chakuachi da ja'a Jesús ja ni nduu ku'u ya

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12:10)

²⁰Nu ni ni'in ya chaa kujin jiin ya, ti ni nandeokuñi ya jiin da naa da iin ve'e. Ti yachi ni kataka tuku yivi kua'a ve'e un, ja tu ka ja'a i jnu'un ja kaji ya staa jiin ndaja'a ya, chi ka jikanta'u i ja na chindee ya maa i. ²¹Nu ni ka jini taka jna'an ya jnu'un ja sa'a ya taka nuu jniñu un, ti kuan nuki'in da ya, chi ni ka ndo'o ini da ja ni nduu ku'u ya.

²²Ti suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un yivi Israel ja vekoyo da undi ñuu Jerusalén, ni ka kachi da: —Yí'i chaa ja'a jiin maa ja'u'u un. Yukan kuu ja jiin sivi maa ja'u'u un keni'in da tachi xaan un nuu yivi — ni ka kachi da.

²³Yukan ti ni kachi Jesús:

—Kunso'o naa ra na ka'an ri. ¿Va nu kuu keni'in chaa u'u un tachi xaan ki'in ti nu ndaja'a da ka kuu nu? ²⁴Suni nu ndaja'a iin gobierno, na kusiin ini da naa da ti keja'a kanaa da, ti gobierno un tu kuñii. ²⁵Ti nu iin familia keja'a kanaa naa,

ti familia un tu kuu kunchuku mani.

²⁶Suni sia'an kuu jiin chaa u'u un. ¿Xi ka jani ini ra ja na kuñii da nu na keni'in da tachi xaan un ki'in, nusa? ²⁷Ko ja siki maa chaa u'u un, sa'a yo nanu ja iin ni kuu nu iin chaa ni'in xaan, kuni sakui'na yo ve'e da, ti nu kancha da, ti xnakan ku'ni yo da, sa sakui'na yo ve'e da. Iin ni kuu ja ni kundee ri jiin chaa u'u un, chi ni keni'in ri ndaja'a da un kua'an.

²⁸Jandaa na kachi ri ja iyo jnuka'nu ini Yandios nuu yivi ka sa'a taka nuu kuachi. Suni yivi ka ka'an ndeva'a, vatu ni saka'nu ini Yandios nuu i. ²⁹Ko yivi na kusikinchaa maa Espíritu Santo jiin jnu'un ndeva'a kuiti, jankivi saka'nu ini Yandios nuu i —kachi ya.

³⁰Sia'an ni ka'an Jesús, chi chaa ka xna'an ini veñu'un Israel ni ka ka'an ja ja ni nduu u'u ya.

Nana ya jiin ñani ya kuni ka ka'an i jiin ya.

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹Ti yukan ni chaa nana ya jiin ñani ya, ti ni ka kendo ña fuera. Yukan ni tatu ña iin yivi ni kaxnu'un nuu ya. ³²Ti yivi kanchuku jiin ya ni ka kachi:

—Nana ni jiin ñani ni ka ka'iin da fuera. Ka kuni ka'an da jiin ni —ni ka kachi da.

³³Ti ni kachi ya:

—Na kachi ri nuu ra naa ra nau ja kuu nana ri, ti nau ja ka kuu ñani ri —ni kachi ya.

³⁴Ti ni nde'e ya nuu taka yivi kanchuku jiin ya yukan, ti ni kachi ya:

—Ja'a kanchuku yivi ka kuu nana ri jiin ñani ri. ³⁵Chi sava'ni ga yivi na siuku jnu'un Yandios, yukan kuu nana ri, kuu kua'a ri, ti kuu ñani ri —ni kachi ya.

Jnu'un iin chaa saka triu

(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

4 Inga kivi ni keja'a xna'an Jesús nuu yivi yu'u lago Galilea. Nu ni ka taka kua'a xaan tonto yivi nuu kande ya, ni kivi ya nuu iin barco ka'nu, ti ni kuxio ya ti'l'i nuu nducha un. Ti yivi un ni ka kendo i nuu ñiti yu'u nducha un. ²Ni nukoo ya nuu barco un ti ni xndaku ya nuu yivi naa i, ti jnu'un ni xndaku ya kuu ja'a:

³—Chunso'o naa ra na kachi ri jnu'un iin chaa ni saka triu. ⁴Ti nuu kua'an da jacha da triu, sava triu un ni nukoyo ini ichi. Ti ni chakoyo saa ni ka nachii ti. ⁵Uu ga triu un ni nukoyo nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu ti ni kaña yachi, ko tu ni kee kunu yo'o i. ⁶Ko nu ni kaña ndikandii, ti ni ichi triu un. ⁷Uu ga ni nukoyo nuu yi'i kua'a yo'o nu'iñu, ti ni kaña triu un, ko nu ni nakua'nu numa nu'iñu un ti tukaa ni ja'nu triu un. ⁸Ko sava ga triu ni nukoyo nuu yi'i kokon ñu'un, ni kaña ti va'a ni ja'nu, ti ni kuu xaan. Sava ni nakua'a oko uxi triu ja iin triu lulu un, ti sava ni nakua'a uni xiko, ti uu ga ni nakua'a iin ciento —kachi ya.

⁹Yukan ti ni kachi Jesús:

—Yivi chunso'o ti na chunso'o i —ni kachi ya.

Siki jnu'un ni ka'an Jesús

(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

¹⁰Ti nu kuankoyo yivi un, ti ni ka tu'va ndi uxi uu chaa ka kuu

ndaja'a ya jiin uu ga yivi ni ka kendo un, ti ni ka jikajnu'un da ya nasa kuni ka'an jnu'un ni xndaku ya un. ¹¹Ti ni kachi ya:

—Ja ni xna'an Yandios nuu ra naa ra nava ta'u ya jniñu, ko ja kuu yivi tu kandixia, na xndaku ri nuu i jiin jnu'un ja'a. ¹²Chi vasu ñuso'o i jnu'un ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko tu chaku ini i. Tu chaku ini i chi tu kuni xndoo i jnu'un kue'e ka ka'an i. Ti nu tu kuni nakani ini i nuu kuachi i, ti tu saka'nu ini Yandios nuu i —ni kachi ya.

Nava kuni ka'an jnu'un chaa saka triu

(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

¹³Suni ni kachi ya jiin da:

—Ti nu tu ni ka chaku ini ra jnu'un ni ka'an ri un, ni tu kuu chaku ini ra uu ga jnu'un na ka'an ri nusa. ¹⁴Ka'an ri ja nanu kuu iin chaa saka triu, suni sia'an kuu chaa xndaku jnu'un Yandios nuu yivi naa i. ¹⁵Chi sava yivi kuu i nanu triu ni nukoyo ini ichi un, chi ni ka ñuso'o i jnu'un Yandios, ti jaku ni kivi ti ni kundee ja'u'u un jiin i, ti naa ini i jnu'un Yandios. ¹⁶Uu ga yivi kuu i nanu triu ni nukoyo nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu. Chi ka ñuso'o i jnu'un Yandios, ti kusii xaan ini i jiin. ¹⁷Ko tu kukutu jnu'un Yandios ini i, ti yachi ka nandeokava i siki ya, nuu ka jna'an i nundo'o siki ja ka jito u'u yivi maa i, ja ni ka kandixia i jnu'un ya. ¹⁸Ti uu ga yivi kuu i nanu triu ni nukoyo nuu iñu un. Chi ka ñuso'o i jnu'un Yandios. ¹⁹Ko ka ndo'o xaan ini i jniñu iyo nuu ñuyivi ja'a, ja ñukuu ini i kuu riko i. Ti taka yukan sa'a

ja jasi ini yivi un, ti naa ini i jnu'un un. ²⁰Ti sava ga yivi un kuu i nanu triu ni nukoyo nuu yi'i ñu'un va'a. Ni jiniso'o i jnu'un Yandios, ti ni kandixia ndaa kuiti i. Kuu i nanu iin triu ja ni nakua'a oko uxi, xi uni xiko, xi iin ciento triu, chi siuku ndaa i jnu'un Yandios. Yukan kuu ja kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un —ni kachi ya.

Jnu'un iin yiti

(Lc. 8.16-18)

²¹Ti ni kachi tuku ya jiin da:
—Nu skuikun yo iin yiti, ti tu kani yo chii iin cajón, ni tu kani yo chii iin jito. Chi su'va kani yo nuu sukun ja na kundijin va'a. ²²Suni sia'an kuu jiin jniñu kua'a ri nuu ra naa ra, chi tu kendo sa'yi. Vasu vijna ñu'ni tu jini ni iin yivi, ko jaa iin kivi nu kenda ndijin ti kuni kua'a yivi naa i. ²³Yivi ñuso'o ti na chunso'o i nasa kuni ka'an jnu'un ja'a —kachi ya.

²⁴Suni ni kachi ya jiin da:
—Chunso'o va'a jnu'un ka'an ri. Nu jiin ku'va un chikua'a ra, ti suni sia'an jiin ku'va un nachikua'a Yandios nuu ra. Ti vi'ga kua'a ya nuu ra nu na chunso'o ra. ²⁵Chi yivi ni chunso'o ti chindee Yandios maa i ja na ni'in ga i inijnuni i. Ko yivi tu chunso'o va'a, su'va kenchaa ya jnu'un va'a ni kendo inijnuni i.

Jnu'un iin triu ni saka

²⁶Ti ni ka'an ga Jesús jiin da naa da:
—Ka'an ri iin jnu'un nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Ti yukan kuu nanu triu ni saka nuu ñu'un. ²⁷Chi nu ni

ndi'i ni saka da triu un, ti siin siin jniñu sa'a da taka kivi. Ti nu ni kuu una uxi kivi, ti keja'a jinu, ti ja'nu kua'an, vasu tu jini da nasa ja'nu triu un. ²⁸Chi maa ñu'un un sa'a ja ja'nu. Xnakan jinu ti keja'a ja'nu. Yukan na ti kaña yoko ti jaki'i triu chii. ²⁹Ti nu ja ni kuaan triu un, ki'in da vusu, ti kin ka'ncha da —kachi ya.

Jnu'un iin ndikin lulu

(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰Siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:
—Ka'an ri inga jnu'un nasa kuu kivi yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. ³¹⁻³²Kuu nanu iin ndikin lulu xaan, ko nu ni xndee yo ti keja'a ja'nu. Ja'nu nanu iin nuyukun, ti undi saa un ka sa'a ti taka ti chii nda'a yujnu un —kachi ya.

(Mt. 13.34-35)

³³Taka jnu'un yukan ni jajniñu Jesús nu ni xndaku ya jnu'un Yandios nuu yivi naa i, ja na kendo'o ini i. ³⁴Ti mani sia'an ni xna'an ya nuu yivi naa i. Ko nu ni ka kendo maa ni ga ndaja'a ya, ti ni xndaku ya nasa kuni ka'an taka jnu'un un.

Ni sa'a Jesús ja na jakiñi iin tachi sau nuu lago Galilea

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵Yukan ti ja'ini kivi un ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Cho'o naa yo inga yu'u lago —kachi ya.

³⁶Yukan ti ni ka kivi da ini barco nuu kande ya. Ni ka kanxia'u da

jiin yivi un ti ni ka jika da jiin barco un nuu lago. Suni kuankoyo uu ga barco jiin da naa da. ³⁷Ti ni keja'a iin tachi sau xaan tonto nuu lago un. Ti ni keja'a kivi nducha ini barco da, ti kuni chitu jiin nducha. ³⁸Ko Jesús kixi kixi ni ya ichi jata barco. Ti ni ka xndoto chaa un ya, ti ni kachi da:

—Maestro, tu ndi'i ini ni ja kuni keka'nu yo chii nducha, ti xaan kixi kixi ni —kachi da.

³⁹Yukan ni ndokuiñi Jesús, ti ni kachi ya jiin tachi sau xaan un jiin lago un:

—Jakuñi ti na'in ni koo ra —ni kachi ya.

Yukan ti na'in kuiti ni ni kuu.

⁴⁰Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—¿Ndoo xaan ka yu'u ra? ¿Xi kaja ni ini ra ja tu kuu chindee Yandios ro'lo naa ra nu? —kachi ya.

⁴¹Ti ndaja'a ya un ni ka yu'u xaan da, ti ka ndajnu'un da naa da:

—¿Nusa ti naa chaa kuu chaa ja'a ja undi tachi sau un jiin mar un ka jandatu i nuu da? —kachi da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5 Yukan ti ni ka jakoyo da inga yu'u lago, ñuu Gadara. ²⁻³Nu ni kee Jesús ini barco, ni kenda iin chaa jna'an tachi xaan. Ti chaa un nchaa da taka nuu ka ñunduji ndiyi. Ni nduu loco xaan da, chi ni iin yivi tu kundee jiin da vasu na kundikun da jiin cadena. ⁴Tijni xaan jinu ni ka ju'ni da chaa un jiin cadena, kuu nda'a da kuu si'in da, ko kundee da

ja'ncha da, ti sakuachi da cadena un. ⁵Kuu nduu kuu ñuu kanajiin da yaku da chii yuku un jiin taka nuu ñaña ndiyi, ti stuji da maa da jiin yuu. ⁶Ko nu ni jito nchaa jika da ja vaji Jesús, ni ja'a da corri, ti kua'an da undi nuu vaji ya. Ni jakunjiti da, ⁷ti ni kanajiin ko'o da:

—Ni'in Jesús, Se'e Yandios ja kancha undi andivi, jikanta'u xaan tonto na nuu ni ja koto xndi'i ni ini na —kachi da.

⁸Sia'an ni kanajiin da, chi ja ni ta'u ya jniñu ja na xndoo tachi xaan un maa da. ⁹Ti ni jikajnu'un ya sivi da:

—¿Ndoo nani ra nusa? —kachi ya jiin da.

Ti ni kachi da:

—Legión nani na, chi kua'a xaan jna'an na —kachi da.

¹⁰Ti kanda'u da jiin Jesús ja tu kenin ya tachi xaan un ki'in inga ñuu yukan. ¹¹Ti yajni yukan ka'iin kua'a xaan kini ka yee ti yuku jika yuku un. ¹²Ti tachi xaan un ni ka kanda'u jiin Jesús:

—Kua'a ni jnu'un na kinkoyo na jiin kini un naa na —ni ka kachi.

¹³Yukan ti ni ja'a ya jnu'un ja na kinkoyo. Ti tachi xaan un ni xndoo chaa un ti ni ka jankuncha jna'an jiin kini un naa ti. Ka iyo yajni uu mil kiti un. Ti ni ka ja'a ti corri ni ka nukoyo ti iin xa'va, ti ni ka kivi ti nuu lago un ni ka ji'i ti. ¹⁴Ti yivi ka ndito kini un, ni ka yu'u xaan. Ni ka ja'a corri ni ka kaxnu'un nuu yivi ñuu jiin yivi kanchuku ranchu. Ti ni ka kikoyo yivi kua'a ni ka kin nde'e ndoo ni kuu.

¹⁵Nu ni ka jakoyo yivi nuu kancha Jesús, ti ni ka jini nuu chaa ni

jna'an tachi xaan un, ja ni nduva'a da. Ti ja ñu'un da sa'ma kancha da jiin Jesús, ti ni ka yu'u da. ¹⁶Ti yivi ni ka jini nava ni jna'an chaa un. Suni nava ni kuu jiin kini un, ni ka jani da jnu'un nuu yivi ni ka chakoyo un. ¹⁷Ti tendi'i yivi un ni ka ka'an jiin Jesús ja na kuxio ya na ki'in ya ñuu i naa i.

¹⁸Ti nu ni ndivi Jesús ini barco, kanda'u chaa ni jna'an tachi xaan un ja na ki'in da jiin ya. ¹⁹Ko Jesús tu ni ja'a ya jnu'un, chi ni kachi ya: —Kuanon ve'e ra ti kani ra jnu'un nuu taka jna'an ra, suni nuu amigo ra, nava ni chindee Yandios ro'o ja ni kunda'u ini ya maa ra — ni kachi ya.

²⁰Yukan ti kua'an chaa un, ti ni jani da jnu'un ni ñuu Decápolis nava ni sa'a Jesús jiin da. Ti taka yivi ni ka jiniso'o un, ni ka naa ini i.

**Iin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús jiin ja
ni nadoto sesi'i Jairo**
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹Nu ni najaa Jesús inga yu'u lago un, ni ka kututu suku yivi kua'a nuu ya. ²²Yukan kande ya jiin da naa da. Ti iin chaa kuña'nu ini iin veñu'un Israel ja nani da Jairo, nu ni jini da Jesús, ni jakunjiti da nuu ya. ²³Ti ni kanda'u xaan da jiin ya:

—Kuni kuu se'e si'i na. Ka'an nda'u na jiin favor na cho'o, ti chuxndee ni nda'a ni siki yi, na nduva'a i ti na kuchaku i —kachi da.

²⁴Ti kua'an Jesús jiin da. Ko kuankoyo kua'a xaan yivi jiin ya ja undi ka jaxin jna'an i. ²⁵Ma'ñu yivi un kua'an iin ñasi'i jna'an kue'e niñi xaan tonto ja ni ndo'o

ña jiin kue'e un uxi uu kuiya. ²⁶Ti ni xnaa ña taka ja ñava'a ña jiin kua'a chaa tajna ja kuni ña nduva'a ña, ko sa su'va vi'ga ni kuu ka'u ga ña. ²⁷⁻²⁸Nu ni jiniso'o ña taka jniñu ña'nu sa'a Jesús, ti ni ndo'o ini ña:

—Nu na kundee ri kue'e ri vasu ti'li sa'ma ya ti va nduva'a ri — kachi ña.

Ja yukan kuu ja vaji ña jiin yivi un, ni tu'va ña ichi jata Jesús, ti ni ke'e ña sa'ma ya. ²⁹Ti yachi ni ni jini ña ja ni nduva'a ña, chi ni ichi ni niñi un maa ña. ³⁰Ko ni jini Jesús ja ni sa'a ya tajna iin yivi jiin jniñu ndiso ya. Ni ndeokoto ya nuu yivi un ti ni jikajnu'un ya:

—¿Nau ja ni ke'e sa'ma ri? —kachi ya.

³¹Ti ni ka kachi ndaja'a ya: —¿Ndoo jikajnu'un ni nau ja ni ke'e sa'ma ni, ti jini ni ja yivi kua'a vaji jiin yo? —kachi da.

³²Ko ni nde'e va'a ya yayukan nuu nau ja ni ke'e sa'ma ya. ³³Ti ña'an ni ke'e sa'ma ya un, ni yu'u xaan ña chi jini ña ja ni nduva'a ña. Ni jakunjiti ña nuu ya ti ni kachi ña taka nundo'o ni jna'an ña. ³⁴Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Hija, ni nudva'a ra chi ni kandixia ra ru'u, ja kuu sa'a ri tajna maa ra. Koo sii ini, ti tukaa kondo'o ra kue'e un —ni kachi ya.

³⁵Ko ni ka'an ga ya sia'an jiin ña'an un, ja ni ka chakoyo yivi ka'iin ve'e Jairo, ti ni kachi jiin da:

—Ja ni ji'i sesi'i ni. Tukaa ndoo sa'a ni ja ki'in ni jiin maestro — kachi da.

³⁶Ko ni jiniso'o ya ja sia'an ka ka'an da jiin Jairo. Ti tu ni ki'in ya jnu'un un, chi ni kachi ya:

—Koto yu'u ra. Kandixia ti ni kuu ni —kachi ya.

³⁷Yukan ti kua'an ya jiin Jairo, ko tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo yivi kua'a un, chi nini Pedro, Santiago jiin Juan, chaa kuu ñani Santiago ni kuankoyo. ³⁸Nu ni jaa ya ve'e chaa kuña'nu un ni jini ya ja ka nde'e xaan yivi ka'iin un, ja undi ka kanajiin ko'o i ti ka ndi'i ini i. ³⁹Ni kivi Jesús ti ni kachi ya:

—Ndoo xaan ka kuvaa ra ka nde'e ra ti suchi un tu ni ji'i yi, chi kixi yi —ni kachi ya.

⁴⁰Ko so ni ka jaku yivi un ja sia'an ni ka'an ya, chi ni ka jini ja ni ji'i ndixia suchi un. Ko ni keni'in ya tendi'i kiti yivi un kuankoyo ichi fuera. Ti ni tu'va ya nuu katuu suchi un jiin tata i jiin nana i jiin ndaja'a ya. ⁴¹Ni jni'i ya nda'a yi ti ni ka'an ya:

—Talita kumi, (kachi ya, ja kuni ka'an: ndoko, suchi lulu.)

⁴²Ti suchi un ja iyo uxi uu kuiya i, ni ndoko i ti ni jika i. Tata i, nana i jiin ndaja'a ya, so ni ka naa ini da, ti ka yu'u xaan da ja ni nandoto suchi lulu un. ⁴³Yukan ti ni'in xaan ni ta'u ya jniñu ja koto kani kiti da jnu'un nuu ni iin yivi ja sia'an ni kuu. Ti ni kachi ya:

—Kua'a staa na kaji yi —ni kachi ya.

Najaa Jesús ñuu Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6 Yukan ti kuano'on Jesús ñuu Nazaret nuu ni ja'nu ya, ti kuankoyo ndaja'a ya suni. ²Ti iin kivi ndetatu ni kivi ya ini veñu'un un, ti ni xna'an ya nuu yivi un. Kua'a xaan yivi ni ka ñuso'o jnu'un

ni ka'an ya, ja so ni ka naa ini, ti ka ka'an:

—¿Nanu ni ni'in chaa ja'a jnu'un ka'an da un? ¿Nanu ni kutu'va da jniñu un ja undi jniñu ña'nu kuu sa'a da? ³¿Ti ansu ja'a kuu chaa ni tuji yujnu, se'e yii María, ja kuu ñani Jacobo, José, Judas, jiin Simón nu? Ti ja'a kanchuku kua'a da jiin yo naa yo —kachi naa.

Sia'an ni ka jini yivi un maa ya nanu iin chaa ndeva'a ni. Ja yukan kuu ja tu ni ka nde'e nuu ya.

⁴Ko ni kachi Jesús:

—Sava'a ni ga inga ñuu ka ja'a yivi ja yiñu'un nuu iin profeta, ja ka'an jnu'un Yandios. Ti ansu maa yivi ñuu da, ni iin jna'an da, ti ni familia ini ve'e da, tu kuantu'u i maa da —kachi ya.

⁵Ti tu ni kuu sa'a ya kua'a jniñu ña'nu yukan. Chi jaku ni yivi ku'u ni sa'a ya tajna. ⁶So ni kukui'ya ini ya, chi tu ni ka kandixia yivi un jniñu sa'a ya. Yukan ti kua'an ya ni jikonuu ya taka ñuu kuachi kendo yajni un, ni xna'an ya jnu'un Yandios.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios

(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷Yukan na, ti ni kana ya ndi uxi uu ndaja'a un. Ti ni ta'u ya jniñu nuu ndi uu ndi uu da, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo naa ra ti ka'an ra jnu'un Yandios, ti kundiso ra jniñu ña'nu ja keni'in ra tachi xaan un kinkoyo. ⁸Ko tundo kunda'a ra ja kuu ichi, ni ñunu staa, ni xu'un, chi nini iin yujnu xii kuu ja kituu ra —ni kachi ya.

⁹Suni ni kachi ya ja na ki'i da ndijña nda'u, ti iin ni sa'ma na ku'un da. ¹⁰Ti ni kachi ya jiin da:

—Nu ni ka jakoyo ra iin ve'e, kendo ra naa ra un, undi nu kuankoyo ra inga ñuu. ¹¹Ti nu ni jakoyo ra iin ñuu, ti nu tu ka chunso'o yivi un jnu'un ka ka'an ra, kisi tikacha ini ja'a ra, na kuu iin seña ja ni ka kendo kui'ya i ja tu ni ka janta'u i ro'o naa ra, ti kuankoyo inga ñuu. Chi jandaa na kachi ri ja kivi na chaa juicio, ti vi'ga koo ndo'o yivi un nu tu kuenta'u i jnu'un ka'an ra, ti ansu ñuu Sodoma jiin Gomorra —ni kachi ya.

¹²Yukan ti kuankoyo ndaja'a ya, ni ka jikonuu da taka ñuu, ni ka xndaku da nuu yivi ja na nakani ini i nuu kuachi i naa i. ¹³Tijni jinu ni ka keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yivi. Suni ni ka sa'a da tajna tijni yivi ka ku'u, ja ni ka jaka da aceite olivo xini i, ti ni ka nduva'a i.

Ndo'o ini rey Herodes ja Juan, chaa skuanducha, kuu Jesús

(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴Ni iyo iin rey nani Herodes, iin chaa ni yinda'a ni ñuu Galilea. Ti Herodes ni ni'in da jnu'un ja ni ñuu ka ka'an siki jniñu ña'nu xaan sa'a Jesús. Ti sava yivi un ka ka'an:

—Juan ja ni skuanducha un kuu, chi ni nandoto. Yukan kuu ja kuu sa'a jniñu ña'nu un —kachi.

¹⁵Ti uu ga ka ka'an:

—Profeta Elías ja ni kii na jana'an un kuu da —kachi naa.

Ti sava ga yivi un ka ka'an:

—Iin profeta kuu, iin ni kuu jiin chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an—kachi.

¹⁶Ko ni kachi rey Herodes:

—Juan ja ni skuanducha un kuu. Ni nandoto vasu ni kenchaa ri xini —kachi da.

Nava ni ka ja'ni da Juan, chaa skuanducha

¹⁷⁻²⁰Rey Herodes ni jisonchaa da Herodías, ñasi'i ñani da Felipe. Ti Juan ni kachi jiin Herodes ja tu va'a ja kuncha da jiin ñasi'i ñani da. Ti ña'an un ni kiti xaan ini ña nuu Juan ja sia'an ni ka'an da, undi ni kundee ña ni ju'ni Herodes Juan jiin cadena, ti ni chondee da chaa vekaa, chi kuni ña ja na kuū da. Ko Herodes ni nama da Juan, chi jini da ja iin chaa va'a kuu Juan. Jajna'an ini da jnu'un ka'an Juan, vasu tu chaku va'a ini da jnu'un.

²¹Ti kuu nava ni ndo'o ini Herodías. Kivi ni kusii ini Herodes ni nasa'a da viko kivi ni kaku da. Ni ja'a da iin ja kuxini nuu taka chaa ka kuña'nu jiin da jiin chaa ka kuu generál, suni jiin chaa ña'nu ñuu Galilea. ²²Ti ni kanchuku da ka kuxini da, ni kivi se'e si'i Herodías. Ni jitaja'a ña nuu kanchuku Herodes jiin taka chaa ka kuña'nu un. Ti Herodes jiin chaa ka kuña'nu un ni ka kusii ini da ja ni jitaja'a ña'an un. Ti ni kachi Herodes jiin ña:

—Kakan nuu ri sava'ni ga ndoo kuni ra, ti na kua'a ri —kachi da.

²³Ni kachi Herodes ja siuku da kua'a da sava'ni ga ndoo na kakan ña, vasu sava ñuu nuu ta'u da jniñu.

²⁴Ti ña'an un tu ni ka'an ña, ti ni kenda ña ni jikajnu'un ña nana ña, ti ni kachi ña:

—¿Ndoo kakan na nuu da? —kachi ña.

Ti ni kachi Herodías:

—Kakan xini Juan, chaa skuanducha un —kachi ña.

²⁵Ni nandeokuñi ña'an lulu un, ti ni kachi ña jiin rey un:

—Vijna na ti kuni na ja na ta'u ni jniñu na kin ki'in da xini Juan, chaa skuanducha un. Na kii nuu na nuu iin ko'o xita —kachi ña.

²⁶Nu ni jiniso'o rey un ja sia'an ni ka'an ña, ni kukui'ya xaan ini da. Ko vanuxia ni ka jiniso'o chaa kanchuku jiin da un. Ti ni siuku da jnu'un ni ka'an da. ²⁷⁻²⁸Ti ni taji da soldado ndito yuxe'e un kua'an da ini vekaa un. Ni kenchaa da xini Juan. Ti ni nandeokuñi da jiin xini da un nuu iin ko'o xita. Ti Herodes ni nakua'a da nuu ña'an lulu un, ti ña'an lulu un ni nakua'a ña nuu nana ña. ²⁹Nu ni ka jini chaa ka skua'a jiin Juan ja sia'an ni kuu, ni ka januki'in da yiki kuñu ndiyi un, ti ni ka chunduji da. Sia'an ni ka ja'ni da Juan, chaa skuanducha.

Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji u'un mil yivi

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Nu ni ka nchakoyo ndaja'a un, ti ni ka jani da jnu'un taka jniñu ni ka sa'a da jiin ja ni ka xna'an da.

³¹Ti kivi un kua'an vaji yivi kua'a nuu kancha Jesús, ja tu ni kuu kaji da staa naa da. Ti ni kachi ya:

—Na cho'o naa yo undi nuu kuu ndetatu ra naa ra ti'li —kachi ya.

³²Ni ka kivi da nuu iin barco, ti ni ka jika da kua'a da naa da nuu iyo va'a, nuu ni ka'iin maa da naa da. ³³Ko sava yivi ni ka jini nuu ni kee barco un kua'an, ni ka nakuni. Ti ni ka kututu kua'a xaan yivi taka ñuu kendo yajni un. Ni ka jika i ni yu'u mar un, ti xnakan i ni ka jakoyo, sa ni jaa barco un jiin Jesús.

³⁴Nu ni kee ya ini barco un, ni jini ya ja ka'iin kua'a xaan yivi. Ti ni kunda'u xaan ini ya maa i. Chi ka'iin yi nanu rii tu jito'o. Ti yukan ni kundee ya nchaka ni xndaku ya jnu'un Yandios nuu i. ³⁵Nu kuan ini, ti ni ka kachi ndaja'a ya:

—Ja kuan ki'vi ti ja'a tundo iyo.

³⁶Na taji ni taka yivi ja'a na nukoyo i taka ranchu jiin taka ñuu kendo yajni ja'a, ti na kuaan i staa kuxini i —kachi da naa da.

³⁷Ko ni kachi Jesús:

—Kua'a maa ra naa ra staa na kee i —kachi ya.

Ti ni ka kachi tuku ndaja'a un:

—Sa'a yo jniñu iin kuiya sa ni'in yo xu'un ja kuaan kua'a yo staa stila ja kuu yivi ja'a. ¿Kuni ni ja xnaa yo xu'un nu? —kachi da.

³⁸Ti ni kachi tuku ya:

—Kuande'e naa ra nasa staa stila ka ñava'a yivi ja'a—kachi ya.

Ka jande'e da, ti ni ka nandeokuñi da nuu ya:

—Iyo u'un staa stila jiin uu chāká —ni ka kachi da.

³⁹Ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Kachi jini yivi ja na nukoo yukun i nuu icha un —kachi ya.

⁴⁰Ti ni ka nukoo i uu xiko uxi xi iin ciento i iin iin yukun.

⁴¹Yukan ti ni ki'in Jesús ndi u'un staa stila un jiin uu chāká un. Ni ndakoto ya andivi. Ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni ki'in ya ndi u'un staa stila un, ni sakuachi ya, ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yivi un naa i. Suni ni sakuachi ya ndi uu chāká un, ti ni tejna'an ya nuu yivi un ja na kaji i. ⁴²Tendi'i yivi un ni ka yaji i nasa ni kundee maa i. ⁴³Nu ni ndi'i ni ka yee i staa, ni ka

nastutu ndaja'a ya un uxi uu chika staa stila jiin chāká un ja ni kendoso kua'a ga. ⁴⁴Ti chaa ni ka yee staa stila un ni ka iyo u'un mil.

Jika Jesús nuu nducha lago

(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

⁴⁵Nu ni ndi'i ni ka nastutu ndaja'a ya ja ni kendoso un, ti ni kachi ya jiin da ja na kivi da barco, ti na kinkoyo da inga yu'u lago un undi nuu Betsaida, nuu ni kendo ya ni kanxia'u ya jiin yivi un kuankoyo i. ⁴⁶Yukan ti kua'an ya undi yuku un ja na kakanta'u ya. ⁴⁷Nu kuan ki'vi, ti barco un ja kua'an undi ma'ñu lago un. Ti Jesús kande maa iin ya undi nuu ñu'un ichi.

⁴⁸Nu ni kuu kaa uni jaña'an, ni jini ya ja ka jna'an da nundo'o ja skaka da barco un, chi kee xaan tonto tachi ichi sajni. Yukan ti kua'an Jesús jika ya nuu nducha lago un undi nuu ka'iin da naa da. Ti ni ndo'o ini ya ja ya'a ndoo ya ki'in ya niku. ⁴⁹Ko nu ni ka jini da ja jika ya kuaja ya nuu nducha un, ni ka ndo'o ini da ja iin ni'na kuu, ti ni ka yu'u xaan da undi ka kanajiin da. ⁵⁰Tendi'i da ka yu'u xaan, ko ni ka'an ya:

—Maa ri kuu, koto yu'u ra naa ra —kachi ya.

⁵¹Ni ndivi ya nuu barco un, ti ni kuu na'in tachi un. So ka naa ini da ni ka nde'e da nuu ya. ⁵²Vasu ka jini da jniñu sa'a ya, ko tu ni ka chaku ini da ja jika ya nuu nducha un, ti ni jakuñi tachi un, chi changa ga kandixia va'a da naa da.

Sa'a Jesús tajna yivi ka ku'u ñuu

Genesaret

(Mt. 14.34-36)

⁵³Nu ni ka kendajiyo da yu'u lago un, ni ka jakoyo da nuu Genesaret.

Yukan ni ka kuun da, ti ni ka ju'ni da barco da. ⁵⁴Ti yivi ka'iin un ni ka nakuni i Jesús. ⁵⁵⁻⁵⁶Ti ni ka ja'a i corri, ni ka kaxnu'uni nuu ni yivi ñuu, taka ranchu jiin taka ñuu kuachi kendo yajni un, ja na kunda'a i taka yivi ka ku'u nuu ya. Ti sava'ni ga ñuu nuu ya'a ya, yukan ka skatuu da yivi ka ku'u yu'u ichi un, ja na sa'a ya tajna i. Ti ka kanda'u i jiin ya, ja na kua'a ya vasu ti'li yu'u sa'ma ya na jni i, ti na nduva'a i naa i. Ti taka yivi ni ka kue'e sa'ma ya, ni ka nduva'a i.

Yivi ka ka'an ndeva'a siki jnu'un

Yandios

(Mt. 15.1-20)

7 Hín kivi ni katu'va chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un Israel, ja vekoyo da ichi Jerusalén nuu Jesús. ²⁻⁵Ja ni ka jini da ja ndaja'a ya tu ni ka nanda'a da ti ka yee da staa, ja tu ka siuku da jnu'un chaa un naa da. Chi chaa fariseo jiin chaa Israel ka siin da jiin jnu'un jana'an, ja nini ka nanda'a da tijni jinu ti sa kaji da staa, suni nu ni ka ja'an da ya'u. Chi ka ndo'o ini da ja nu na sa'a da sia'an, ti ka kendo va'a da nuu Yandios. Suni sia'an ka sa'a da jiin taka ndajniñu, ka nakacha da taza, ko'o, tindo'o, kisi, suni jito da. Ti nu ni ka jini da ja ndaja'a Jesús tu ka siuku da jiin jnu'un un, ti ni ka kachi da jiin Jesús: —¿Ndoo tu ka nanda'a ndaja'a ra nava iyo jnu'un jana'an? —kachi da.

⁶Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa ni chaa profeta Isaías na jana'an, ja jiin jnu'un ra un ka stuu ra maa ra ja tu ka chiñu'un ra jnu'un Yandios, na ni kachi da:

Ko yivi ja'a, so jiin yu'u i ka
chiñu'un i ru'u, ko añu i, chi
jika kuu ini i jito i ru'u.

⁷ Ti so ka xnda'u i ja ka kandixia
ndaa i jnu'un Yandios, chi ka
siin i jiin jnu'un maa i.

Ti ka ka'an i ja iin ni kuu jiin
jnu'un Yandios.

Ni kachi Yandios ja ni chaa Isaías.

⁸⁻⁹ Suni sia'an ka kuu ra, chi ro'o
ni ka xndoo ra ley Yandios ja siin
ra jiin jnu'un ka ndo'o ini maa ra
naa ra, ja ni'in ini ra naa ra. Chi ka
xndoña'an ra jiin jnu'un un, ti ka
chaa xio ra ley Yandios. ¹⁰ Ja yukan
ni kachi Moisés: "Kuandatu nuu
tata ra nuu nana ra", ti "Nu nau ja
na ka'an ndeva'a nuu tata nuu nana,
ti va'a ga na kuū", kachi da. ¹¹ Ko
ro'o naa ra, ka ka'an ra ja tu kuu
chindee ra tata ra nana ra. Chi ka
ka'an ra: "Ni jito na ni'in ni kuu, ko
vijna tukaa, chi taka ja ñava'a na ja
ni soko na nuu Yandios." ¹² Ti tu iin
yivi na ka'an sia'an, yukan ti ka'an
ra jandaa ja tukaa koto i nuu tata i
ni nana i. ¹³ Yukan kuu ja ka siuku
ra sava'ni ga jnu'un ka jajna'an ini
maa ra, undi ja ka kuña'nu ga ra
ja kuu maa jniñu ta'u Yandios —ni
kachi Jesús.

Tu naa kuachi ndeyu yaji yo

¹⁴ Yukan ti kana tuku ya yivi un,
ti ni kachi ya:

—Chunso'o va'a naa ra.

¹⁵⁻¹⁶ Nchakuachi iin chaa, ko ansu
jiin ja kivi yu'u da, chi su'va jiin ja
kaña yu'u da ja ka'an da un. Yukan
kuu ja sa'a ja nchakuachi da —
kachi ya.

¹⁷ Ni xndoo ya yivi kua'a un, ti ni
ndivi ya ini ve'e. Ti ndaja'a ya ni

ka jikajnu'un da nasa kuni ka'an
jnu'un ni ka'an ya nuu yivi un. ¹⁸ Ti
ni kachi Jesús:

—¿Vanu iin ni kanda ra jiin yivi
un naa i, ja tu ni ka chaku ini ra
jnu'un ka'an ri nusa? Ni iin yivi tu
nchakuachi i nuu sava'ni ga ndeyu
yaji i. ¹⁹ Chi ja yaji i tu kivi ini añu
i ja ndo'o ndeva'a ini i, chi kua'an
chii jiti i —kachi ya.

Sia'an ni kachi ndaa Jesús ja iyo
ndoo taka nuu ndeyu yaji yo.

²⁰⁻²¹ Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:

—Nchakuachi iin chaa ndo'o
ndeva'a ini añu da ti sa'a ndeva'a
da, chi taka jnu'un ndeva'a un kaña
undi ini añu da. Yukan sa'a ja ka
ndo'o ndeva'a ini yivi, ti tu kuu
na'iin ini i jiin. Kuni sakui'na i, ji'yo
i ka'ni i ndiyi, ²² kuni kuisonchaa
i ndajniñu ñanijna'an i kuasun ini
i, ja'a ini i, xndoña'an i, sa'a i jniñu
ja chakuachi i inga yivi, ndo'o vixi
ini i, tu ka'an yiñu'un i, jika i siki
vicio, chaa un ka xnda'u da ñasi'i
ja ka yisikinchaa jna'an da, ti ndo'o
kue'e ini da siki sava'ni ga yivi
ja ji'yo da kusu da jiin. ²³ Ti taka
yukan vaji undi ini añu da, ti sa'a ja
nchakuachi xaan da jiin —kachi ya.

**Iin ña'an Sirofenicia kanda'u ña jiin
Jesús**

(Mt. 15.21-28)

²⁴ Yukan ti kua'an Jesús undi ñuu
Tiro jiin Sidón. Ni ni'in ya iin ve'e
ni kendo ya. Ti tu kuni ya ja kuni
yivi nuu kancha ya yukan, ko tu ni
kuu kisa'yi ya. ²⁵ Ti ñuu un iyo iin
ña'an lulu ja jna'an tachi xaan. Ti
nu ni jiniso'o nana ña jnu'un Jesús,
ni ja'an ña nuu kancha ya ti ni

jakunjiti ña nuu ya. ²⁶Ti ansu ña'an ñuu Israel kuu ña, chi ña'an ñuu Sirofenicia kuu ña, chi yukan ni kaku ña. Ti jikanta'u ña nuu Jesús ja na kenchaa ya tachi xaan jna'an iin se'e si'i ña. ²⁷Ko ni kachi Jesús jiin ña:

—Sia, xnakan na sa'a ri jniñu nuu chaa ñuu ri, ti sa na sa'a ri jniñu kuni ra. Chi tu kuu ja kuisonchaa yo staa yu'u suchi kuachi nu ka yee i, ti kua'a yo nuu ina un —kachi ya.

²⁸Ti ña'an un ni kachi ña:

—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka'iin ti chii mesa, ti nastutu ti staa nukoyo yu'u suchi kuachi un —kachi ña.

²⁹Ti ni kachi Jesús:

—Ni kachi ndaa ra chi ni kandixia ra ru'u. Vijna ti kuano'on ve'e ra, chi tachi xaan un ja ni kenchaa nuu sesi'i ra —kachi ya.

³⁰Yukan ti kuano'on ña. Ni najaa ña ti ni nde'e ña ja ndetatu sesi'i ña un nukoo nuu jito, ti ja ni nduva'a.

Ni sa'a Jesús tajna tijni nuu yivi ka ku'u

³¹Jaku ni kivi ti ni kee ya ñuu Tiro, ti kua'an ya. Ni ya'a ya ichi ñuu Sidón jiin ñuu Decápolis ti ni najaa ya undi yu'u lago Galilea.

³²Yivi ñuu Decápolis un, ni ka kinchaka iin chaa so'ó, ti ni ka jikanta'u da nuu Jesús ja na chuxndee ya nda'a ya siki chaa un ti na nduva'a da. ³³Ti Jesús ni kana ya chaa so'ó un. Ti ni chundee ya xini nda'a ya ini so'o da. Ni tivi si'i ya xini nda'a ya. Ti ni kue'e ya yaá da. ³⁴Ni ndakoto ya ichi andivi, ti ni jakan ini ya ja kukui'ya ini ya, ti ni kachi ya:

—Efata (ja kuni ka'an: Nuña) — kachi ya.

³⁵Ti hora un ni jiniso'o ni chaa un, ti ni kuu ka'an va'a da. ³⁶Ti ni kachi Jesús jiin yivi un ja tu kani kuiti i jnu'un ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un. Ko vasu sia'an ni kachi ya, ko vi'ga ni ka jani yivi un jnu'un.

³⁷Ti taka yivi ni ka jiniso'o un, ni ka naa ini i, ti ni ka kachi i:

—Taka jniñu sa'a da iyo va'a. Chi nduva'a chaa so'ó jiin chaa ñi'in un sa'a da —kachi naa.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yivi

(Mt. 15.32-39)

8 Kivi un ni ka taka tuku kua'a xaan yivi nuu ya, ko tu ka ndiso i staa kaji i. Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

²—Kunda'u ini ri yivi kua'a ja'a, chi ja ni kuu uni kivi ka'iin yivi ja'a jiin ri, ti tukaa ndoo kaji yi. ³Nu na nataji ri yivi ja'a nukoyo ndicha i, ti va kuita i sava ichi un, chi iyo yivi vekoyo jika —kachi ya.

⁴Ti ni ka kachi ndaja'a ya un:

—¿Nanu kii ja kua'a yo nuu yivi ja'a, ti ja'a tu kanchuku ni iin yivi? —kachi da.

⁵Ti ni jikajnu'un ya da:

—¿Nasa ga staa stila kandiso ra nusa?

Ti ni ka kachi da:

—Kandiso na uxia staa stila — kachi da.

⁶Nusa, ti ka'an jiin yivi na nukoo i naa i —kachi ya jiin da.

Ti ni ki'in ya ndi uxia staa stila un, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ni sakuachi ya, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya un, ja na tejna'an da naa da nuu yivi naa i. ⁷Suni iyo

jaku ga chāká kuachi. Ni ki'in ya ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios ja kuu chāká un. Ti suni ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yivi un. ⁸⁻⁹Kivi un ni ka iyo kuun mil yivi, ti tendi'i i ni ka yee i nava kuu ini maa i. Ti ni kendoso uxia ga chika na'nu staa stila ja ni ka nastutu ndaja'a ya. Yukan na ti ni nataji ya, ti kuan nukoyo i. ¹⁰Ni ndivi ya ini barco jiin ndaja'a ya, ti kua'an ya ichi ñuu Dalmanuta.

Ka'an chaa fariseo jiin Jesús ja na sa'a ya iin jniñu ña'nu

(Mt. 12.38-40; 16.1-4;

Lc. 11.29-30; 12.54-56)

¹¹Nu ni jaa barco un, ti ni ka chakoyo chaa fariseo ni ka jande'e da Jesús, ti ni ka keja'a ka xndichi da ya, ja kuni kotonchaa da ya. Ni ka ka'an da jiin ya ja na sa'a ya iin jniñu ña'nu, nava na kuni ndaa da ja maa Yandios ni taji Jesús. ¹²U'u ni jitu ini ya, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka jani ini ra ja sa'a ri jniñu ña'nu nuu ra naa ra, ti sa kandixia ra ja Yandios ni taji ru'u nusa? Ko nuu ra naa ra tu sa'a ri ni iin jniñu ña'nu —ni kachi ya.

¹³Ni xndoo ya da naa da, ti ni ndivi ya nuu barco jiin ndaja'a ya. Ti kua'an ya inga yu'u lago un.

Xndaku Jesús ja kotonchaa nda'a ya jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un rey Herodes

(Mt. 16.5-12)

¹⁴Ni ka naa ini ndaja'a ya ja kunda'a da staa stila, chi iin ni ga staa stila ka yinda'a da. Ti nu kuankoyo da nuu barco un, ti ni kachi Jesús:

¹⁵—Koto ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un ka'an rey Herodes, chi yachi kuan kuichanuu jnu'un un nuu ni ñuu, nanu yachi keni'no levadura chii yujña kuu staa stila —kachi ya.

¹⁶Ti ndaja'a ya ni ka keja'a ka ndajnu'un da naa da ndoo ni ka'an ya sia'an:

—¿Xi ja tu ka yinda'a yo staa stila kuu ja ka'an ya sia'an nu? —kachi da.

¹⁷Ni jini Jesús ja tu ni ka chaku ini da siki jnu'un ka'an ya, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka ka'an ra ja tu ka ndiso ra staa stila? Tu ni ka chaku ini ra nusa. Xaan ga ndava ini ra ja tu ka chaku ini ra. ¹⁸¿Ka nde'e ra jiin nduchi ra taka jniñu sa'a ri, ti ka ñuso'o ra taka jnu'un ka'an ri, ti tu ja'i chaku ini ra nu? ¹⁹¿Tu ka na'an ra kivi na ni tejna'an ri u'un staa stila nuu u'un mil yivi un naa i nusa? ¿Ti nasa staa stila ni ka nastutu ra ja ni kendoso nusa? —kachi ya.

—Ni ka nastutu na uxi uu chika staa stila —kachi da naa da.

²⁰—Ti suni na ni tejna'an ri uxia staa stila nuu kuun mil yivi un, ¿nasa chika na'nu ni ka nastutu ra un nusa? —kachi ya.

—Uxia chika na'nu ni ka nastutu na —kachi da naa da.

²¹—¿Ti ndoo tu ka chaku ini ra nusa? —kachi ya.

Sa'a Jesús tajna iin chaa ñuu Betsaida

²²Nu ni jaa ya ñuu Betsaida, sava yivi ni ka yinda'a iin chaa kuáá nuu Jesús. Ti ni ka ka'an da jiin ya ja na

sa'a ya tajna chaa kuáá un. ²³Ni jnií ya nda'a chaa un, ti kua'an ya jiin da yu'u ñuu un. Ti yukan ni jaka ya ti'li tisi'i ya nduchi da. Ni chuxndee ya nda'a ya siki da, ti ni jikajnu'un ya da:

—¿Ja kuu nde'e ra ti'li, xi tuu nu? —kachi ya.

²⁴Ti chaa un ni nde'e da, ti ni kachi da:

—Jini na yivi, ko na kanda yujnu kanda ti ka jika kuankoyo —kachi da.

²⁵Ni chaa tuku ya nda'a ya nduchi da, yukan ti sa ti ni kuu nande'e va'a da. ²⁶Ti ni kachi ya jiin da:

—Kuano'on ve'e ra, ko tukaa ki'in ra ichi ñuu. Ti koto kani ra jnu'un nuu ni iin yivi un —kachi ya.

Kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo

(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷Yukan ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Cesarea, iin ndañuu Filipino. Ti ichi kuankoyo da ni jikajnu'un ya nuu da naa da:

—¿Ndoo ka ndo'o ini yivi ja naa chaa kuu ri? —kachi ya.

²⁸Ti ni ka kachi da:

—Ka ka'an i ja kuu ni Juan, chaa ni skuanducha. Sava i ka ka'an ja kuu ni Elías, chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi na jana'an. Ti sava ga i ka ka'an ja kuu ni inga profeta na jana'an—kachi da naa da.

²⁹—Ti maa ra, ¿nasa ka ndo'o ini ra nusa? —kachi ya.

Ti ni kachi Pedro:

—Maa ni kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso jniñu ña'nu —kachi da jiin ya.

³⁰—Maa ri kuu, ko koto kani ra jnu'un naa ra nuu ni iin yivi —kachi ya.

Ka'an Jesús ja ka'ni yivi ya ko nandoto ya

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹Yukan ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Ru'u ja kuu ri maa Se'e Yivi Ñuyivi, koo ndo'o koo nene ri. Chi taka chaa ka kuña'anu nación Israel, jiin taka sutu kuña'nu, jiin suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kuajnu'un da ru'u. Chi ka'ni da ru'u, ko nu uni kivi ti nandoto ri —kachi ya.

³²Ni kachi kaji ya ja sia'an kondo'o ya. Ti Pedro ni kachi da jiin ya ja koto kua'a ya jnu'un ja koo yukan. ³³Ko Jesús ni nandeokuñi ya nuu uu ga ndaja'a ya un, ti ni ka'an ya nuu Pedro:

—Kuxio ki'in ra, chi xndaku ra nanu xndaku ja'u'u. Chi so ja sakanuu ini ri kuu ro'o, chi tu ndo'o ini ra ja kin siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yivi ñuyivi ja'a —kachi ya.

Nau ja kuni siin jiin jnu'un Yandios

³⁴Yukan ti ni kana ya ndaja'a ya jiin yivi kua'a un, ti ni kachi ya jiin i:

—Nu nau ja kuni siin jiin ri siki jnu'un Yandios ja ka'an ri, ti na xndoo i taka ja ndo'o ini i, ti na tava ini i ja taka kivi na koo ndo'o koo nene vasu na kuu i ja siki ru'u.

³⁵Chi yivi kandio ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyivi ja'a, ja tu kandixia i jnu'un ri, ti xnaa i maa i. Ko yivi na kondo'o koo nene i ja na kandixia i ru'u jiin ja ka'an i jnu'un ri, ti yivi un na kunchuku i nuu andivi ja kuu

saa ni. ³⁶Jandaa na kachi ri ja tundo ni'in yivi ja ka ndiyo ini i ni'in yi taka ja iyo nuu ñuyivi ja'a, ti xnaa i maa i, ja tu kuncha i jiin Yandios nuu andivi. ³⁷Jandaa na nachi ri ja tu iyo kuiti naa jiin chunaa yivi un ja nama i aña i. ³⁸Ko nu iin yivi kukanuu i ja siki ru'u, ja tu kuni ka'an i nuu yivi ja kandixia i ru'u, vasu nuu yivi ka yisikinchaa jnu'un ri, nusa ti ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi, suni kukanuu ri ndakuni'in ri sivi i kivi na nchaa ri jiin taka ángel ja ka junukuachi nuu Yandios. Chi ja kuu kivi un kundiso ri jniñu ña'nu ja tatu Tata ri Yandios nuu ri naa ri. Yukan ti tu nakuni kuiti ri taka yivi ja tu ni kuni ka'an i ja kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.

9 Yukan ti ni kachi Jesús: —Jandaa na kachi ri ja sava ro'o ja ka'iin ja'a kuchaku ra ti kuni ra nchaa Se'e Yandios jiin jniñu ña'nu xaan ga, ti ta'u ya jniñu —ni kachi ya.

Ni nasama Yandios nuu Jesús

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

²Nu ni kuu iñu kivi ti ni kana ya Pedro, Jacobo jiin Juan, ti kua'an ya jiin da yuku sukun ga un nuu ni ku'iin da naa da. Ti Jesús ni nasama nuu ya. ³Sa'ma ya ndinchaa ii. Ti ni ndukiya xaan tonto ja ni iin yivi ñuyivi ja'a tu nakacha sia'an. ⁴Ti yukan ni ka jini da ja ni ka ndenda uu chaa ni ka kuu profeta na jana'an Elías jiin Moisés, ja ni kuu da iin chaa kuña'nu ga nuu nación Israel, ka ndajnu'un da jiin Jesús. ⁵Ti ni kachi Pedro:

—Maestro, va'a ga na kendo yo ja'a. Na sa'a na ve'e kuui na

kunchaa yo. Iin kuu maa ni, inga na kuu Moisés, ti inga na kuu Elías —kachi da jiin Jesús.

⁶Sia'an ni ka'an Pedro, chi so ni ka sa'u ini da naa da ja ka yu'u da, ti tu ni jini da nau kuu jnu'un ka'an da. ⁷Yukan ni jakava iin viko nu'un siki da naa da, ti nuu viko un ni ka jiniso'o da iin ndusu ja ni ka'an:

—Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri. Chunso'o ti kuandatu ra naa ra jnu'un ka'an ya —kachi.

⁸Ti nu ni ka nde'e da un, tukaa ndoo iyo Moisés jiin Elías, chi maa ni ga Jesús ni ka jini da.

⁹Nu ni ka nandeokuñi da xini yuku un, ti ichi ka no'on da ni kachi Jesús ja tu kani kuiti da jniñu naa da ndoo ni ka jini da, chi undi nu ni nandoto ya ja kuu ya maa Se'e Yivi Ñuyivi. ¹⁰Yukan ti tu ni ka jani kuiti da jnu'un nuu ni iin yivi, chi so ka ñu'un ini maa da nasa kuu ja kuū ya, ti nandoto ya. ¹¹Ni siin da kuankoyo da ti sa ni ka jikajnu'un da Jesús:

—¿Ndoo ka ka'an chaa ka xna'an ley ini veñu'un un ja xnakan ndii tuku profeta Elías, ti sa kii Cristo nusa? —kachi da. ¹²Ti ni kachi ya jiin da:

—Jandaa kuu ja xnakan Elías ndii tuku, ti satu'va da yivi jiin tendi'i ja iyo ini ñuyivi ja'a, chi sia'an ka'an nuu tutu ii. Nu sia'an kuu, ¿ti ndoo ka'an ga nuu tutu un ja koo ndo'o koo nene maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti skexiko yivi maa ya, ti koto u'u i nuu ya nu? ¹³Ko na kachi ri ja Elías, chi ja ni kii da, ko ni ka sa'a ndeva'a yivi nava kuu ini jiin da. Yukan ni kundaa nava yoso nuu tutu ii ja sia'an kuu —kachi ya.

Ni nduva'a iin chaa lulu ji'i yi'i

(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴Yukan ti ni najaa ya nuu ka'iin uu ga ndaja'a ya, ni jini ya ka'iin kua'a xaan yivi nuu da, ti suni ka'iin chaa ka xna'an ley un, ti ka ka'an nchaa jna'an chaa un jiin ndaja'a ya. ¹⁵Nu ni ka jini yivi un ja ni najaa Jesús, so ni ka naa ini i ka nde'e i nuu ya. Ti ni ka ja'a i corri kuan kanxia'u jiin ya. ¹⁶Yukan na ti ni jikajnu'un ya ndaja'a ya:

—¿Ndoo ka kijna'an ra jiin chaa un naa da? —kachi ya.

¹⁷Ti iin chaa ni kachi:

—Maestro, yinda'a na iin se'e na nuu ni ja ndo'o i tachi xaan, ti undi kuu ñi'in i sa'a. ¹⁸Nu ni ndeja'a kue'e un, undi jiyi'i i ti jiokava i nuu ñu'un, ti kaña ti'iñu yu'u i. Suni ku'yu jnu'un i, ti undi kuu tikuku i. Ni kachi na jiin ndaja'a ni ja na kenchaa da tachi xaan un ki'in, ko tu ni kujnuni ja sa'a da naa da.

¹⁹Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Xaan ni'in ini ra naa ra. Nasa ga kivi ti sa kandixia ra nusa. Ti ja ni kuna'an ja ndo'o nene ri jiin ra naa ra. Kuan ki'in chaa lulu un na kii da —kachi ya.

²⁰Ti ni ka janki'in da chaa lulu un. Ni jini tachi xaan un nuu Jesús, ti luego ni, ni sa'a ja na kuyi'i chaa lulu un. Ni nduva i nuu ñu'un, ni keja'a jiokava i, ti kaña ti'iñu yu'u i.

²¹Ti ni jikajnu'un ya maa tata i:

—¿Nasa kuiya ni kuu ja jna'an i tachi xaan ja'a? —kachi ya.

Ti ni kachi tata i:

—Undi lulu i. ²²Ti tijni jinu kuni ka'ni tachi xaan un yi. Iyo nduva i nuu ñu'un. Iyo kanakava i ini nducha. Ti nu kuu chindee ni saña, kunda'u ini ni nuu na jiin se'e na, ti sa'a ni tajna i —kachi da.

²³Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Koto ka'an ra sia'an, chi jandaa kuu ja sa'a ri jniñu ña'nu un nu na kandixia ra —kachi ya.

²⁴Ti tata suchi lulu un ni ka'an jaa da:

—iKandixia na, ko chindee ni saña nava na kandixia ndaa ga na! —kachi da.

²⁵Nu ni jini Jesús ja kuan kututu ga yivi naa i, ti ni kachi ya jiin tachi xaan un:

—Ro'o tachi xaan, ja sa'a ñi'in ra, ti sa'a so'o ra chaa lulu ja'a, kuankee ti koto xnaña'an ga ra nuu i —kachi ya.

²⁶Ti tachi xaan un ni kisi chaa lulu un, ni sa'a ja na kuyi'i tuku da, ni kanajiin, ti ni kenda kua'an. Ti suchi un undi ni ji'i naa i katuu i. Ni ka ndo'o ini sava yivi un ja ja ni ji'i yi. ²⁷Ko Jesús ni jniñi ya nda'a i, ni ndokani ya i, ti ni ndokuifiñi i kandichi i.

²⁸Nu ni ka najaa da ve'e, ni ka jikajnu'un ndaja'a un ya:

—¿Ndoo tu ni kuu kenchaa na tachi xaan un ki'in naa na? —kachi da.

²⁹Ti ni kachi Jesús:

—Ja keni'in yo iin tachi xaan sia'an, ti kuni ja na kakanta'u ni ini ni añu yo nuu Yandios. Chi tu kuu sa'a yo nu tu kuñukuu ini yo ja maa Yandios kuu ya sa'a jniñu un —kachi ya.

**Ka'an tuku Jesús ja kuū ya ko
nandoto ya**

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰⁻³¹Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya inga ichi, ni ka ya'a da ñuu Galilea. Ko kuankoyo xe'e da jiin ya, chi kuni xndaku ya iin jnu'un kanuu ga nini nuu maa da naa da, ti tu kuni ya ja kuni yivi nanu kancha ya. Yukan ti ni kachi ya nuu da:

—Maa Se'e Yivi Ñuyivi, nakua'a yivi maa ya nuu chaa kanda kua'an kanda vaji un, ti ka'ni da maa ya. Ko nuu uni kivi ti nandoto ya —ni kachi ya.

³²Ko tu ni ka chaku ini ndaja'a ya un jnu'un ni ka'an ya, ti ni ka yu'u da kajnu'un da ya.

**Xna'an Jesús nau kuu chaa
kuña'nu ga**

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³Ti nu ni ka jaa da ñuu Capernaum, ni ka kivi da iin ve'e, ti ni jikajnu'un ya nuu ndaja'a ya:

—¿Ndoo ka ka'an ra ichi vaji yo?
—kachi ya.

³⁴Ti maa da tu ni ka ka'an kuiti da, chi ichi un ka ndajnu'un da sia'an:

—¿Nau iin iin yo kuña'nu ga nusa?
—ni ka kachi da.

³⁵Yukan ti ni nukoo Jesús, ni kana ya ndi uxi uu ndaja'a un, ti ni kachi ya:

—Nu nau ja kuni kunúú, ti kuni kuña'nu, va'a ga na kendo sandi'i ni ga, ti na kunukuachi nuu uu ga da un —kachi ya.

³⁶⁻³⁷Ti ni jnií ya iin suchi lulu, ti ni jununchaa ya i, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra iin suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra iin yivi ni janta'u ru'u. Ti ja janta'u ra ru'u, ansu nini ru'u janta'u ra, chi suni janta'u ra Yandios, ya ni taji ru'u vaji ri —kachi ya.

**Jesús ka'an ya jiin ndaja'a ya ja na
kuanta'u da yivi sa'a jniñu ña'nu jiin
sivi ya**

(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

³⁸Yukan ti ni kachi Juan:

—Maestro, ni ka jini na iin chaa ja jiin sivi ni keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yivi. Ti ni ka kachi na jiin da ja tu sa'a da jniñu un, chi tu yaku da jiin yo —kachi da.

³⁹Ti ni kachi Jesús:

—Tu ka'an ra nuu da niku, chi chaa ndaku ni'in sivi ri ja sa'a da iin jniñu ña'nu nanu sa'a ri ka'an va'a da ti tu ka'an da siki ri. ⁴⁰Chi yivi tu ka'an siki yo ja chindee i yo'o, su'va ka'an i ja'a yo. ⁴¹Jandaa kuu ja iin yivi na kua'a iin vasu nducha ko'o ra ja siki ja ka yi'i ra jiin Cristo, ti jandaa kuiti kuu ja iyo ta'u i —kachi ya.

**Kachi Jesús ja koo yo nundo'o nu na
sa'a yo kuachi**

(Mt. 18.6-9; 5.13; Lc. 17.1-2; 14.34-35)

⁴²Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Iin nundo'o ka'nu xaan kundatu iin chaa nu na xnda'u da iin suchi lulu, ti sia'an tukaa kandixia i ru'u. Iyo va'a ga nu na kundikun sukun da jiin iin yoso molino, ti na ki'in da chii nducha mar. ⁴³Chi nu nau yivi kaña ini ja kuni sa'a i iin kuachi jiin nda'a i, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a.

Na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa nda'a i un kua'an. Chi va'a ga na koo iin ni nda'a i, ti kunukuachi i nuu Yandios ansu ja koo ndi nduu nda'a i, ti ki'in i nuu infienu. ⁴⁴Ti yukan, tindaku un tu kuū ti, ti ñu'un un tu nda'va kuiti. ⁴⁵Xi nu nau yivi kaña ini i ja kuni kunchakuachi i jiin si'in i, ti na nakani yachi ini ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa si'in i un kua'an. Ti va'a ga na koo ku'lu i najaa i nuu Yandios, ti ansu ja jiin ndinduu si'in i ki'in yi nuu infienu. ⁴⁶Ti yukan tindaku un, tu kuū ti, ti ñu'un un tu nda'va kuiti. ⁴⁷Ti nu nduchi i sa'a ja na sa'a i kuachi, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni tava i kua'an. Chi va'a ga na najaa i nuu Yandios jiin iin ni nduchi i ti ansu ja ki'in yi jiin ndinduu nduchi i nuu infienu. ⁴⁸Ti yukan tindaku tu kuū ti, ti ñu'un un tu nda'va kuiti.

⁴⁹Ko ja kuu maa ra naa ra, kuu nanu ja ni ka kivi ra nuu ñu'un, chi ja kondo'o koo nene ra, kuu nanu ja soko ra maa ra jiin nundo'o kondo'o ra un. Chi nanu ni ka chi'i ra ñii ja na sandoo ja ni soko ra nuu Yandios, nava ni kachi ley Moisés, ti sia'an sandoo Yandios ro'o naa ra jiin nundo'o un, nava na kunukuachi va'a ra nuu ya.

⁵⁰Sa'a yo nanu ja ka kuu ra nanu ñii, chi nu ni naa xiko, tukaa kuajniñu yo ja kuu nuu ndeyu. Suni sia'an kuni ri jiin ra naa ra ja na kukutu ini ra jiin jnu'un xndaku ri, ti sia'an na kukuee kunchuku ra naa ra —kachi Jesús.

Xndaku Jesús siki chaa ka xndoo ñasi'i

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10

Yukan ni kee ya ñuu Capernaum, ti kua'an ya

ichi ñuu Judea undi inga yu'u yucha Jordán. Ti ni ka kututu yivi nuu ya. Ti ni keja'a tuku ya xndaku ya nuu yivi un.

²Ti yukan ni ka jakoyo tijni chaa fariseo ja ka kuni xndichi da ya, ti ni ka jikajnu'un da:

—¿Iyo va'a ja xndoo iin chaa ñasi'i da nu? —kachi da.

³Ti ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ni kachi ley Moisés? —kachi ya.

⁴Yukan ni ka kachi da:

—Kachi ley Moisés ja iin chaa kuu xndoo da ñasi'i da, nu na kua'a da iin tutu nuu ña, ti kuu kendo ña —kachi da.

⁵Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ni ka'an Moisés, chi ndee ni'in ini ra naa ra, kachi ya. ⁶Ko undi na ni nukoo ñuyivi, ni sa'a Yandios taka ndajniñu iyo nuu ñuyivi ja'a, ti ni sa'a ya iin chaa jiin iin ñasi'i. ⁷⁻⁸Yukan kuu ja nu ni nanda'a iin chaa jiin iin ñasi'i, ti ndinduu da ni ka nduu da iin ni ga jiin ñasi'i da. Tukaa ka kuu siin siin yivi, chi iin ni ga ni ka kuu da. ⁹Yukan kuu ja iin chaa, tu kuu sasiin da ja ni chajna'an maa Yandios —kachi ya.

¹⁰Yukan na ti ndaja'a ya, nu ni ka na jaa da ve'e jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya jiin yivi un, ¹¹ti sa ni kachi ya:

—Nu iin chaa na xndoo da ñasi'i da, ti nanda'a da jiin inga ña, ti yisikin chaa da ñasi'i da undi nuu ja sia'an. ¹²Suni sia'an kuu jiin iin ñasi'i nu na xndoo ña yii ña undi nuu —kachi ya.

Jikanta'u Jesús ja kuu suchi kuachi

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³Yukan ti ni ka chakoyo yivi nuu ya jiin suchi kuachi ja na jniñ ya

i. Ko ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ka kuni yivi un, ti tu ni ka ja'a da jnu'un ja tu'va yivi un nuu ya. ¹⁴Ti nu ni jini Jesús ja ka nduxaan da nuu yivi un, ni kuiti ini ya, ti ni kachi ya jiin da:

—Sia, na kikoyo i nuu ri, ti tu kasi ra ichi i naa ra. Chi yivi ja tu vixi ini, ti nde'e ini i nanu suchi kuachi sia'an, kuu kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. ¹⁵Chi na kachi ndaa ri ja tu yii kuantu'u iin suchi lulu jnu'un Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, chi ti kuni'in ga ini i, ti ansu iin yivi ña'nu ja, ja ni kuni'in ini, chi tu janta'u i ja kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i —kachi ya.

¹⁶Ti ni ki'in ya ndi iin ndi iin suchi kuachi un, ni jununchaa ya i, ni chuxndee ya nda'a ya siki i, ti ni jikanta'u ya nuu Yandios ja na koto ya i.

Iin chaa riko jikajnu'un da Jesús

(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷Yukan ni siin ya ichi kua'an ya, ti jinu xaan iin chaa ni chaa nuu ya. Ni jakunjiti da, ti ni kachi da:

—Chaa va'a kuu ni maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na, ti na ni ta'u na nuu Yandios, ti kuncha na nuu andivi ja kuu saa ni? —kachi da.

¹⁸Ti ni kachi Jesús:

—Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu iyo ni iin chaa va'a, chi maa iin ni Yandios. ¹⁹Jini ra ja tu kusikinchaa ra ñasi'i, tu sakui'na ra, tu ka'an ra siki yivi, tu xdoña'an ra, kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, kachi ley ya —kachi Jesús.

²⁰Yukan ti kachi da:

—Maestro, taka jniñu un ja ni siuku na undi lulu na —ni kachi da.

²¹Ko ni nde'e va'a Jesús nuu da, ni kunda'au ini ya, ti ni kachi ya:

—Iin ni ga jniñu kumani ja sa'a ra. Kua'an ti xiko ndi'i ra taka ja ñava'a ra, ti tejna'an xu'un un nuu yivi nda'u. Sia'an ti sa kuñava'a ra yaji nuu andivi. Nu ni ndi'i ni sa'a ra un, yukan ti ña'an na cho'o —kachi ya.

²²Ko nu ni jiniso'o da ja sia'an ni ka'an Jesús, ni ndi'i ini da, ti ni kukui'ya xaan ini da ti kua'an da, chi vanuxia riko xaan da.

²³Yukan ti ni nde'e vindaa ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Xaan ga yii ja kivi iin chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da —kachi ya.

²⁴So ni ka naa ini ndaja'a ya ja sia'an ni ka'an ya. Ko ni kachi tuku ya:

—Hijo naa ra, xaan ga yii ja kivi iin chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da, chi ñukuu ga ini da taka ja ñava'a da. ²⁵Yachi ga kivi iin camellu yau iin yiki tikui, ansu ja na kivi iin chaa riko nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu da —kachi ya.

²⁶Ko maa ndaja'a ya, vi'ga ni ka naa ini da, ti ka ndajnu'un da:

—¿Nau kuu chaa nanita'u nusa? —kachi da.

²⁷Yukan ni nde'e ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ja kuu yivi, tu kuu kuiti sa'a i, ko Yandios chi taka ni kuu sa'a ya, ti tu iyo ni iin ja kendo sia'an ni ja tu kuu sa'a ya —kachi ya.

²⁸Yukan na ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Nde'e ni, saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na, ti vekoyo na jiin ni —kachi da.

²⁹⁻³⁰Ti ni kachi ya:

—Jandaa ndixia kuu ja na kachi ri nasa kuu jiin yivi ja kuni kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, vasu na xndoo i ve'e i, kua'a i, ñani i, tata i, nana i, ñasi'i jiin se'e i jiin ñu'un i. Ja sia'an ti su'va na ni'in yi vi'ga ja kuu taka ja ni ka xndoo i un. Chi koto u'u yivi maa i, ko nuu kuncha i andivi, tukaa kuu kuiti i. ³¹Ko na jaa kivi ja xndichi Yandios nuu taka i, ti chaa ka ndo'o ini ja ka kuña'nu da vijna, nduu da sandi'i ni ga. Ti chaa ka kuu sandi'i ni ga vijna, nduu ña'nu ga da ja kuu kivi un —kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya

(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³²Yukan ti ni ka kaa da ichi ñuu Jerusalén kuankoyo da. Yoxnuu Jesús, ti ka jindandikun ndi uxi uu ndaja'a un, ko so ka naa ini da kuankoyo da ti ka yu'u da, chi kua'an ya ichi nuu ka jito u'u yivi ya. Suni kuankoyo ga yivi ka skua'a jiin ya, ko suni ka yu'u i. Yukan ni kana siin ya ndi uxi uu ndaja'a ya un, ti ni kachi ya taka nundo'o ja kii siki ya. ³³Ti kachi ya:

—Ja ka jini ra ja ni ka kaa yo vekoyo yo ichi ñuu Jerusalén. Ti yukan nakua'a yivi maa Se'e Yivi Ñuyivi nuu taka sutu Israel ka kuña'nu, jiin nuu chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu Israel. Ti chakuachi da ya, ti nakua'a da ya nuu yivi inga nación. ³⁴Ti chaa un kusikinchaa da maa ya, tivi si'i da nuu ya, kua'a da tau ya, ti ka'ni da

ya. Ko nu uni kivi, ti nandoto tuku ya ma'ñu ndiyi un —kachi ya.

Jacobo jiin Juan ka jikan da iin ta'u nuu Jesús

(Mt. 20.20-28)

³⁵Yukan na ti Jacobo jiin Juan, se'e yii Zebedeo, ni ka tu'va da nuu Jesús ti ni ka kachi da:

—Maestro, ka kuni na ja kua'a ni ja ka jikan va —ka kachi da.

³⁶Ti ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ka kuni ra nusa? —kachi ya.

³⁷Ti ni ka kachi da:

—Ka kuni na ja na nukoo na jiin ni kivi na nduñá'nu xaan ni, ja ta'u ni jniñu nuu ni tu'u ñuyivi, iin na nda'a kua'a ni, ti inga na ichi nda'a sajni ni —kachi da.

³⁸Ti ni kachi ya:

—Ko ro'o, tu jini ra ndoo ka jikan ra, ¿xi kundee ra koo ndo'o koo nene ra jiin ri taka nundo'o kii siki ri, ti tava ini ra koto ra nundo'o un, vasu na kuū ra naa ra nu? —kachi ya.

³⁹Ti ni ka kachi da:

—Tava ini na ja kondo'o na jiin ni —ni ka kachi da.

Ti ni kachi tuku ya:

—Jandaa ndixia kuu ja ka tava ini ra kondo'o ra jiin ri, ti koto ra nundo'o un vasu na kuu ra. ⁴⁰Ko ja nukoo iin ra ichi nda'a kua'a ri ti inga ra ichi nda'a sajni, tu kachi ri, chi yukan ja ka iyo tu'va ja kunchuku nu nau ja na kachi maa Yandios ja kuncha jiin ri —kachi ya.

⁴¹Nu ni ka jiniso'o ndi uxi ga ndaja'a un, ti ni ka kiti ini da nuu Jacobo jiin Juan. ⁴²Ko ni kana Jesús tendi'i da, ti ni kachi ya:

—Ka jini ra ja chaa kuña'nu nuu iin nación, ti maa da xiin, chi kuña'nu ga da, ti taka chaa ka kuña'nu jiin da, ta'u da jinñu nuu. ⁴³⁻⁴⁴Ko ansu sia'an kuu jiin ra naa ra. Chi su'va, nu nau ro'o ka kuni kuña'nu ga nuu uu ga chaa ja'a, ti su'va na kuanukuachi da nuu ra naa ra. Chi sava'ni ga ja na kuni kuña'nu, ti su'va nduu nanu iin muzu. ⁴⁵Chi maa Se'e Yivi Ñuyivi, ni chaa ya, ko ansu ja kunukuachi yivi nuu ya, chi su'va ja na kunukuachi ya nuu yivi. Ti nakua'a da maa ya ja na chunaa ya nuu kuachi yivi naa i, nava na nanita'u i —kachi ya.

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶Yukan ti ni ka jaa da ñuu Jericó. Ko ni siin ya kua'an ya jiin ndaja'a ya, ti kua'a yivi kuankoyo. Ko nu ni kenda ya yu'u ñuu un, yukan nukoo iin chaa kuaa nani Bartimeo, kuu da se'e yii iin chaa nani Timeo, ti yukan jikan da xu'un. ⁴⁷Ti nu ni jiniso'o da ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kuu ya vaji un, ni kanako'o da:

—iNi'in Jesús! iMaa ni ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña! —kachi da.

⁴⁸Tijni yivi ni ka nduxaan nuu da ja na kasi yu'u da, ko maa da vi'ga ni kanako'o da:

—iNi'in Jesús! iMaa ni kuu ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña! —kachi tuku da.

⁴⁹Yukan ni jakuiñi Jesús, ti ni kachi ya:

—Kana da na kii da —kachi ya.

Ni ka kana da chaa un, ti ni ka kachi da jiin da:

—Koto ndi'i ini ra. Ndokuiñi, ña'an na cho'o, chi kana ya ro'o —kachi da jiin chaa kuaa un.

⁵⁰Ti chaa un ni skaña da tikachi da, ti ni ndokuiñi da kua'an da nuu Jesús.

⁵¹Ti Jesús ni jikajnu'un ya maa da:

—¿Ndoo kuni ra ja sa'a ri jiin ra nusa? —kachi ya.

—Maestro, kuni na ja na ndundijin nduchi na —kachi da.

⁵²Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuan'o'on, ja ni nduva'a ra, chi ni kandixia ra jniñu sa'a ri —kachi ya.

Ti hora ni, ni ndundijin nduchi chaa kuaa un, ti ni nandikun da Jesús, ti kua'an da jiin ya.

Kivi Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11 Nu ni kuyajni ya ñuu Jerusalén, yajni ñuu Betfagé jiin Betania, yajni yuku Olivos, ²Ti yukan ni taji ya uu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo ñuu kande ndijin un. Ti yu'u ñuu un ndiku iin burru, ja ti koso ga yivi ti. Ndaji ti ti kii ra jiin ti. ³Ti nu nau chaa jikajnu'un ndoo ka ndaji ra ti, ti kachi jiin da “Maa Jito'yo nandi'i da ti”, kachi ra —kachi ya.

⁴Ti kuankoyo nduu ndaja'a ya un, ti ni ka nani'in ndixia da burru un ndikun ti yu'u ichi un, yajni iin ve'e. Ti ni ka keja'a ka ndaji da ti.

⁵Ti iin chaa ka'iin un ni kachi:

—¿Ndoo ka sa'a ra, ja sa burru jña ka ndaji ra? —kachi da.

⁶Ti maa da ni ka kachi da nava ni kachi Jesús jiin da, ti sa ni ka ja'a chaa un jnu'un kuankoyo da jiin burru un.

⁷Ni ka nandeokuñi da jiin burru un nuu ya. Ni ka chuku da tikachi da siki ti, ti ni kaa Jesús siki ti, ti ni ka siin da ichi kuankoyo da.

⁸Kua'a xaan yivi ni ka chuku i tikachi i ini ichi un nuu kuan ya'a ya. Ti sava ga yivi un ka ja'nu i ndayuku ti ka chuku i ini ichi un.

⁹Ti yivi ka yoxnuu nuu Jesús jiin yivi ka jindandikun ichi jata ya, ni ka keja'a ka kuvaa i, ka kanajaa i Yandios:

—Na kuta'u yo nuu Yandios, ja ni taji ya iin chaa kuña'nu xaan vaji, nakua'a ya ja va'a da. ¹⁰Vaji da ja na ta'u da jniñu sia'an nanu ni ta'u tata yo rey David na jana'an. iNa kanajaa ndaja'a ya undi andivi un ja na kuña'nu chaa ja'a! iSia'an na kachi ya! —ni ka kachi i.

¹¹Sia'an ni kivi Jesús ñuu Jerusalén. Ti kua'an ya undi veñu'un ka'nu Israel. Yukan ni jini ya taka ja ka sa'a yivi un. Ti nu kuan ini, ti ni nandeokuñi ya ñuu Betania jiin ndi uxi uu ndaja'a ya.

Nundo'o ni ndo'o iin nutichi vixi

(Mt. 21.18-19)

¹²Nu ni kuxian inga kivi, ni kee ya ñuu Betania, ni nandeokuñi tuku ya ñuu Jerusalén, ti ichi kua'an ya ni chaa sokō ini ya. ¹³Ti jaa yajni ti'li un ni jini ya iin nutichi vixi, ko tu ni ni'in ya ni iin tichi, chi ansu yoo iyo tichi kuu. ¹⁴Yukan ti ka ñuso'o ndaja'a ya ni ka'an ya jiin nutichi un:

—iNa kachi ri ja jankivi ga kua'a ra tichi vixi! —kachi ya jiin yujnu un.

Ni keni'in Jesús yivi ka xiko ini veñu'un ka'nu Israel

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵Nu ni jaa ya ñuu Jerusalén, ni kivi ya ini veñu'un ka'nu un, ti ni keni'in ya taka yivi ka xiko jiin ja ka jaan yuxe'e un kuankoyo i. Ni skuiokava ya mesa chaa ka sama xu'un, jiin silla chaa ka xiko sata.

¹⁶Ti tu ni ja'a ya jnu'un ja kivi yivi ka ndiso ndajniñu ja xiko nuu yuxe'e un. ¹⁷Yukan ti ni xndaku ya nuu yivi un:

—Ka jini ra naa ra ja yoso nuu tutu ii Yandios: “Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yivi taka nación.” Ko ro'o naa ra ni ka nasa'a ra ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.

¹⁸Ti chaa ka kuu sutu kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús. Tu ni ka jajna'an ini da. Ti ni ka keja'a ka nduku da nasa ka'ni da ya. Ko kivi un tu ni ka sa'a da, chi ka yu'u da sa kitì ini yivi un naa i, chi tendi'i yivi un ka kusii xaan ini i ka ñuso'o jnu'un ka'an ya.

¹⁹Ko nu kuan kuña'a, ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya inga ñuu un.

Ndoo ni ichi nutichi vixi un

(Mt. 21.20-22)

²⁰Yukan ti jaña'an inga kivi, kuankoyo tuku da ichi un, ti ni ka jini da nutichi vixi un ja, ja ni ichi undi yo'o. ²¹Yukan ti ni nuku'un ini Pedro jnu'un ni ka'an Jesús, ti ni kachi da jiin ya:

—Maestro, nde'e ni nutichi vixi ja'a, ja ni ka'an ni siki iku, ja ni ichi —kachi da.

²²Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kandixia ndaa nuu Yandios.

²³Chi nu ni ini ni añu ra na kakanta'u ra nuu Yandios, ti kachi ra jiin iin yuku ja'a: "Kuancha'a ti ki'in ra nuu mar un", ti nu ñukuu ni ini ra ja sia'an na kuu, yukan ti jandaa ni kuu ja kuandatu yuku un nuu ra. ²⁴Chi jandaa na kachi ri ja taka ndoo na kakanta'u ra nuu Yandios, ti kua'a ya nu ñukuu ni ini ra ja ni'in ra, ti ni'in ra. ²⁵Ti nu ka jikanta'u ra, kuanka'nu ini nuu yivi jito u'u ro'o, nava Tata yo Yandios, ya kancha andivi, na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. ²⁶Ko nu tu kuanka'nu ini ra nuu yivi, suni sia'an tu kuanka'nu ini Tata yo Yandios, ya kancha andivi, nuu kuachi ra —kachi ya.

Siki jniñu ndiso Jesús

(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Nu ni ka jaa da ñuu Jerusalén, ti kuankoyo tuku da nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un. Yukan jikonuu Jesús ti ni ka tu'va sutu ka kuña'nu, jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, jiin taka chaa kuña'nu un naa da. ²⁸Ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nau ja ni ja'a jniñu nuu ra ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Nau ja xiin jniñu ña'nu ja'a ja sa'a ra? —kachi naa.

²⁹Ti ni kachi ya jiin yivi un:

—Suni ru'u na kajnu'un ri ro'o naa ra, ti nu ni ka kachi ra, ti sa na kachi ri nuu ra nau ni ja'a jniñu ja'a nuu ri. ³⁰Kachi naa ra: ¿Nau ja ni taji Juan, chaa ni kii skuanducha

yivi naa i, Yandios xi iin yivi nusa? —kachi ya.

³¹Ti ni keja'a ka ndajnu'un chaa un naa da:

—¿Nasa kachi yo nusa? Chi tu kuu kachi yo ja Yandios ni taji Juan chi kachi Jesús jiin yo: "¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa?" ³²Ni tu kuu kachi yo ja yivi ni taji chaa un —ni ka kachi da.

Ti sia'an ni ka ndajnu'un da ja tu kachi da naa da, chi ka yu'u da sa kiti ini yivi nuu da, chi tendi'i i ka jini ja Yandios ni taji Juan ni kii da. ³³Ti yukan ni ka kachi da jiin Jesús:

—Tu ka jini na nau ja ni taji chaa un —kachi da.

Yukan na ti ni kachi ya:

—Vanuxia tu ka kuni ra kachi ra, ti suni ru'u tu kachi ri nuu ra naa ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri, ja kuu sa'a ri taka jniñu un —kachi ya.

Siki muzu ni ka sa'a ndeva'a

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 Yukan ni keja'a Jesús xndaku ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Iin chaa ni sa'a da iin huerta, ti ni xndee kua'a da nutika'ya. Ni chi'i da jaku yuu huerta un. Suni ni sa'a da iin nundoo ka'nu xaan nuu kaxin da tika'ya un. Ni sa'a da iin ve'ev sukun, nuu kotonchaa da ni tu'u ñu'un da. Yukan ti ni jakanchaa da nuu uu chaa ka sa'a jniñu un, ti kua'an da viaje.

²Yukan ti ni jaa kivi naki'in da jniñu da, ti chaa xiin huerta un, ni taji da iin muzu kuan nuki'in sava jniñu un nava ni'in da kuu da. ³Ko

chaa ka yinda'a huerta un, ni ka ki'in da muzu un ni ka kani da, ti ni ka nataji da kuano'on. Ti tundo ni ka ja'a kuiti da kunda'a chaa un. ⁴Ti chaa xiin huerta un ni taji tuku da inga muzu kua'an. Ti chaa ka yinda'a huerta un ni ka stuji da xini, ti ni ka ja'a xaan da tau muzu un. ⁵Ni taji tuku da inga muzu kua'an, ko chaa ka sajniñu un ni ka ja'ni da muzu un. Yukan ti ni taji tuku da tijni ga muzu un kuankoyo, ko suni sia'an ni ka ja'a da tau muzu un. Sava da ni ka ndo'o, ti sava ga da ni ka ji'i.

⁶Ko iyo vajnu'un ga se'e yii chaa un ja kunda'u xaan ini da, ti suni ni taji da chaa lulu un kua'an da, chi ndo'o ini da, “Va kuandatu chaa ka sajniñu un nuu se'e ri, chi ka jini da ja se'e ri kuu i”, kachi da. ⁷Ko nu ni jaa chaa lulu un yuxe'e chaa ka sa'a jniñu un, ti ni ka kachi da: “Ja'a kuu se'e yii jito'o huerta ja'a. Va'a ga na ka'ni yo, ti nava na kendo yo jiin huerta ja'a”, ni ka kachi chaa un. ⁸Yukan na ti ni ka jniñi da chaa lulu un, ni ka ja'ni da, ti ni ka jan skaña da ndiyi un nuu yu'u huerta un —ni kachi Jesús.

⁹Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya: —Ja sia'an ni kuu, ¿nasa ka ndo'o ini ra ja sa'a chaa xiin huerta un nusa? Xi ki'in da ti ka'ni da chaa ni ka sa'a jniñu un, ti kua'a da ñu'un nuu inga yivi. ¹⁰Xi tu ka ka'u ra nasa ka'an nuu tutu Yandios:

Yuū ni ka skaña chaa ni ka sa'a nama ja'a, kuu yuū kanuu ga ja ndiso ndi'i jiki ve'e.

¹¹Maa Yandios ni sa'a sia'an, ti so naa ini yo nde'e yo jniñu ni kuu jiin yuū ja'a.

Kachi tutu —ni kachi Jesús.

¹²Nu ni ka'an Jesús sia'an, ti chaa ka kuña'nu Israel un, ni ka nduku da nasa kuu jniñi da Jesús, ko ni ka yu'u da nde'e da yivi un. Chi ni ka chaku ini da ja siki maa chaa ka kuña'nu un, ni ka'an Jesús jnu'un un. Yukan ti ni ka xndoo da ya ti kuankoyo da.

Siki jnu'un kinya'u puesto

(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³Yukan sa ni ka taji da sava chaa fariseo jiin sava chaa ka yi'i jiin Herodes, ja na nduku da nasa ka'an da jiin ya inga jnu'un, ti sia'an na kuu chakuachi da ya. ¹⁴Ni jakoyo chaa un, ti ni ka kachi da:

—Maestro, jini na ja kuu ni iin chaa yiñu'un, chi ka'an ndaa ni, ti tu ki'in ni jnu'un vasu nasa ka ka'an yivi siki ni. Suni tu yu'u ni nde'e ni yivi kuña'nu ga. Chi su'va xna'an ndaa ni ichi Yandios nuu i. Ko kachi ni, ¿iyo va'a ja cha'u yo xu'un puestu nuu gobierno Romano xi tuu nu? ¿Va'a ga ja tu cha'u yo nu? —kachi da.

¹⁵Ko Jesús ja jini va'a ya nasa ka ndo'o ini da ja ka jikajnu'un da jnu'un un, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka ndo'o ñaa ini ra ja ka kuni xnda'u ra ru'u naa ra, ja ka kuni ra chakuachi ra siki ri? Chan iin xu'un na Kotonchaa ri —kachi ya jiin da.

¹⁶Ti ni ka ja'a da iin xu'un nuu ya. Yukan na ti ni kachi ya:

—¿Naa nūu kuu ja nchaa nuu xu'un ja'a, ti naa sivi kuu ja yoso nuu xu'un ja'a nusa? —kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Nūu maa rey nación Roma kuu —kachi da.

¹⁷Yukan na ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti kua'a nuu rey nación Roma ja xiin maa da, ti kua'a nuu Yandios ja xiin maa Yandios —ni kachi ya.

Ti so ni ka naa ini da jnu'un ni ka'an Jesús jiin da.

Jnu'un siki ja ka nandoto ndiyi

(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸Suni ni ka kikoyo tijni chaa Saduceo nuu Jesús, chaa ka ka'an ja tukaa ga ka nandoto kuiti ndiyi. Ti ni ka kachi da:

¹⁹—Maestro, nuu ley Moisés ka'an ja nu iin chaa ni nanda'a, ti nu na kuū da, ti xndoo da ñasi'i da. Ti nu tu ni iin se'e da ni iyo, ti ñani ndiyi un nanda'a tuku jiin ña'an un nava na koo iin se'e da jiin ña, ja tu ni iyo se'e ña jiin ndiyi un. Ti suchi lulu un naki'in yi sivi ndiyi un, ti kendo i jiin tendi'i yaji ni xiin da. ²⁰Ko iin jinu ni iyo uxia chaa ni ka kuu ñani, ti chaa ña'nu un ni nanda'a da, ko ni ji'i da, ti tu ni iyo ni iin se'e da. ²¹Ti chaa kuu uu un, ni nanda'a jiin ña'an un, ko suni ni ji'i da, ti tu ni iyo ni iin se'e da jiin ña. Ti suni sia'an ni jna'an chaa kuu uni. ²²Sia'an ni kuu jiin ndi uxia da, vasu ni ka nanda'a da jiin ña'an un, ko tendi'i da ni ka ji'i, ti tu ni ka iyo ni iin se'e da jiin ña. Ti sandi'i ni ga suni ni ji'i ña'an un. ²³Nusa ti nu na nandoto ndiyi un ti kuchaku tuku da, ¿nau iin iin da xiin ñasi'i un, ja sia'an ndi uxia da ni ka nanda'a jiin ña nusa? —kachi chaa un.

²⁴Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ka yuji ra jnu'un ka ka'an ra naa ra, chi va tu ni ka chaku ini ra nava

yoso nuu tutu ii. Ni tu chaku ini ra iin jniñu ña'nu sa'a Yandios. Yukan kuu ja ka ka'an ra sia'an. ²⁵Ko kivi na nandoto ndiyi un naa i, tukaa kuu i nanu ni kanda i nuu ñuyivi ja'a. Ni tu nanda'a i, ni tu xnanda'a i sesi'i i, chi kuu i nanu ángel Yandios kanchuku nuu andivi. ²⁶Ti siki jnu'un ja nandoto ndiyi un, ti ka chaku ini ra, xi tu ka ka'u ra nuu tutu ni chaa Moisés, nuu kachi ja ma'ñu yañu'un un ni ka'an Yandios jiin da, ti ni kachi ya: “Ru'u kuu Yandios ni ka nchañu'un Abraham, Isaac jiin Jacob.” ²⁷Sia'an ni ka'an Yandios jiin Moisés, chi maa ya kuu Yandios yivi ka chaku, ansu Yandios yivi ni ka ji'i. Yukan kuu ja ka yuji ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an ra —kachi Jesús.

Iin ley kanuu xaan ga

(Mt. 22.34-40)

²⁸Ti iin chaa xna'an ini veñu'un Israel kande da un, ti ni jiniso'o da jnu'un ndajnu'un Jesús jiin chaa un. Ni jini da ja va'a ka'an ya, ti ni jikajnu'un da ya:

—¿Nau iin ley Yandios kuu ja kanuu xaan ga nusa? —kachi da.

²⁹Ti ni kachi Jesús.

—Iin ley Yandios ja kanuu xaan ga kuu ja'a: “Chunso'o naa ra ro'o yivi Israel. Tata yo Yandios maa iin ni ya iyo. ³⁰Na kuu ini ra Tata yo Yandios jiin ni ini ni añu ra, jiin ndi'i injinuni ra, ti jiin niini ra kunukuachi ra nuu ya.” Yukan kuu ley undi nuu.

³¹Ti inga ley kanuu xaan kuu ja'a: “Kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra.” Ndinduu ley yukan kuu ja kanu xaan ga siuku ra, ti tukaa iyo inga —kachi ya.

³²Yukan ti ni kachi chaa xna'an ley jiin Jesús:

—Va'a ni ka'an ra, Maestro.

Jandaa ka'an ra ja maa iin ni Tata yo Yandios iyo, ti tukaa iyo inga, ³³ja na kuu ini yo nuu Yandios jiin ni ini ni añu yo, jiin inijnuni yo, ti jiin niini yo na kunukuachi yo nuu ya. Ti na kunda'u ini yo nuu ñanijna'an yo nanu kunda'u ini yo nuu maa yo. Chi kanuu xaan ga ndixia uu ley ja'a ja na kuandatu yo, ti ansu ja soko yo taka ja ñava'a yo nuu altar un —kachi da jiin ya.

³⁴Ni jini ya ja ni ka ka'an ndaa kuiti da, ti ni kachi ya:

—Ja kuan kuyajni ndivikoyo ra nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu ra —kachi ya.

Yukan ti ni iin chaa ka kuña'nu un tukaa ni ka ka'an kuiti ga da ja kajnu'un ga da ya.

¿Naa se'e kuu Cristo nusa?

(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵Nu ni xna'an Jesús ini veñu'un ka'nu Israel yukan, ni kachi ya:

—¿Nasa kuu ja ka jani ini chaa ka xna'an ini veñu'un un, ti ka ka'an da ja Cristo kuu se'e nuu tata yo David na jana'an? Ko na kachi ndaa ri ja kuña'nu ga Cristo nuu tata yo David. ³⁶Ti maa David ni chaa da nuu tutu jiin inijnuni Espíritu Santo nuu kachi sia'an:

Maa Yandios ni kachi sia'an jiin

Cristo, ya kuu jito'o ri:

“Nukoo nda'a kua'a ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.

Iyo yivi jito u'u ro'o, ko kundee ra jiin, chi chindee ri ro'o.”

Ni kachi Yandios, kachi David.

³⁷Nusa, ¿ti nasa kuu Cristo iin jna'an rey David jana'an, ti maa

da ni kachi ja Cristo kuu jito'o da nusa? —ni kachi Jesús.

Ti nu ni ka'an ya sia'an, ti ni ka kusii ini yivi kua'a ka'iin un.

Ka'an Jesús siki chaa ka xna'an ley Israel

(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Siin Jesús xna'an ya, ti ni kachi ya:

—Koto maa ra jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un. Koto sa'a ra nava ka sa'a da naa da. Chi chaa un ka jajna'an ini da ku'un da sa'ma nani nava na nakuni yivi ja chaa kuña'nu ka kuu da. Ti nu ka jikonuu da calle un, kuni da ja na kanxia'u yiñu'un yivi jiin da. ³⁹Ti ja kuu ini veñu'un ka nduku da nuu nukoo da nuu kuña'nu ga kunchuku da. Suni ja kuu iin viko, xnaka da ka nukoo yu'u mesa nuu iyo va'a ga. ⁴⁰Suni ka jisonchaa da ve'e ña'an ni ka kendo nda'u, ti ja na chisa'yi da jniñu ni ka sa'a da un, ti na'an xaan ka jikanta'u da nuu Yandios. Sia'an ka sa'a da nuu chitu yivi. Ko ja kuu maa da, kii iin nundo'o ka'nu xaan ga —ni kachi ya.

Xu'un ni soko iin ña'an nda'u

(Lc. 21.1-4)

⁴¹Iin kivi nukoo Jesús nuu veñu'un ka'nu un, yajni nuu kancha iin kaja nuu kivi xu'un ka soko yivi. Nde'e ya ka chu'un ka chu'un yivi xu'un nuu kaja un. Ni jini ya ja taka yivi riko, kua'a xu'un ka chu'un nuu kaja un. ⁴²Ti sandi'i ni ga ni jaa iin ña'an nda'u xaan, ti ni chu'un ña uu xu'un cobre kuachi ini kaja un. ⁴³Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da:

—Nde'e naa ra. Ña'an un, ya'u xaan ga nchaa xu'un ni ja'a ña nuu Yandios ansu xu'un ni ka ja'a chaa riko un. ⁴⁴Chi yivi riku un ka ja'a da jaku ni ja ka ñava'a da. Ko ña'an nda'u un, vasu nandi'i ña ja kuu gastu ña, ko ni soko ndi'i ña nuu Yandios —ni kachi ya jiin da naa da.

Ka'an Jesús ja naa venu'un ka'nu Israel

(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 Nu ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti iin ndaja'a ya ni kachi jiin ya:

—Maestro, nde'e ni. Xaan na'nu yuū ja'a, ti xaan vii kaa veñu'un ja'a—kachi da.

²Ti ni kachi Jesús:

—Ndixia ra chi vii xaan kaa, ko jaa iin kivi ja ni iin yuu tukaa kendo kosojna'an, chi ndi'i ja'a naa —kachi ya.

Taka seña koo nu ja kuan kuyajni ndi'i ñuyivi yo

(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24, 31)

³Yukan ti kuankoyo da undi yuku Olivo, ja kendo yajni ichi nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ka tu'va Pedro, Jacobo, Juan jiin Andrés, ti ni ka jikajnu'un da ya:

⁴—¿Naa kivi kundaa jnu'un ni ka'an ni ja naa veñu'un ka'nu un? ¿Ti naa seña kuni na nu ja kuan kuyajni kundaa jnu'un ja'a? —ka kachi da.

⁵Ti ni kachi ya jiin da:

—Koto maa ra naa ra nava tu xnda'u yivi ro'o. ⁶Chi kua'a yivi kikoyo, ti ndaku ni'in yi sivi ri, ti kachi yi ja maa i kuu Cristo, ko so

ja na xnda'u i kua'a xaan yivi. ⁷Ti nu ni ka jini ra ja iyo guerra, xi ja koo guerra, koto yu'u ra. Sia'an kuu, ko changa ga jaa kivi ndi'i ñuyivi ja'a. ⁸Chi kanaa iin nación jiin inga nación. Suni kanaa iin ñuu jiin inga ñuu, ti koo guerra taka ñuu. Suni kii ñujnaa ya yukan, ti koo jnama xaan tonto, ti ndi'i xaan ini yivi. Ko ansu ja'a ni kuu ndi'i, chi sa ni keja'a nundo'o un, ti su'va kii ga —ni kachi ya.

Koto u'u yivi nuu chaa ka kandixia

⁹Siin Jesús ka'an, ti ni kachi ya:

—Koto ra maa ra chi iin kivi ti jniñ yivi presu ro'o, ti ki'in ra nuu juez jiin nuu chaa ka kuña'nu ini taka veñu'un Israel, ti kani da ro'o naa ra. Ti undi nuu ndaja'a gobierno stuu ra maa ra ja ka kandixia ra ru'u jiin jnu'un ka'an ri. Chi sia'an ti sa kuniso'o da jnu'un ichi Yandios. ¹⁰Chi xnakan kuichanu jnu'un Yandios nuu yivi taka nación ti sa ndi'i ñuyivi. ¹¹Ti nu ni ka jniñ yivi presu ro'o, tu xndi'i ra ini ra ja nasa koo jnu'un ka'an ra nuu justicia. Chi hora kua'a ra jandaa nuu da, ti maa Espíritu Santo kua'a taka jnu'un ka'an ra un.

¹²Ti yivi un naa i, nakua'a yi ñani yi nuu sticia ja na ka'ni da i siki ja ka kandixia ra ru'u. Ko nu nau ja tu kaka yata, ti siin ndaa kuiti jiin jnu'un ri undi kivi sandi'i ni ga, ti yivi un kuu ja nanita'u. ¹³Ti taka ñuu koto u'u yivi ro'o naa ra siki ja ka kandixia ra ru'u. Ko nu nau ja tu kaka yata ti siin ndi kuiti jiin jnu'un ri undi kivi sandi'i ni ga, ti yivi un kuu ja na nita'u —kachi Jesús.

**Koto u'u jna'an yivi ini
veñu'un ka'nu un**

¹⁴Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Nu ni ka jini ra ja kandichi
iin ndajniñu kue'e nuu ve'e ii ini
veñu'un ka'nu un, yukan ti yivi ka'u
tutu ja'a na chaku ini i nau ja kuu.
Ti yivi kanchuku ñuu Judea, na
kua'a i corri na nama i maa i undi
chii yuku un. ¹⁵Nu iin yivi ndetatu
i yuxe'e i, koto ndivi i ini ve'e i ja
ki'in yi ndajniñu i. ¹⁶Ti yivi kande
iin rancho, koto nandeokuñi i ve'e
i ja ki'in i sa'ma i. ¹⁷Na nda'u ñaa
ka ñuse'e xi ñaa ka nchaka suchi
yikin, chi tu kanda ña kunu yachi
ña ja kuu kivi un. ¹⁸Kakanta'u naa
ra nuu Yandios ja tu kua'a ya jnu'un
kondo'o ra yukan ja kuu iin viko
sau xaan. ¹⁹Chi kivi un koto ra
nundo'o ka'nu xaan tonto ja tu ni
ka ndo'o ra undi na ni sa'a Yandios
ñuyivi. Ti ni tukaa ga koo inga
nundo'o nanu ja'a. ²⁰Ko sa ti tu ni
xnukuu Yandios kivi un, ti va ni iin
yivi tu kaku. Ko ni xnukuu ya kivi
un siki ja ni kunda'u ini ya taka
yivi ni nakaji ya ja na nanita'u i —
ni kachi ya.

Kikoyo chaa xndoña'an

²¹Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Nu ni jaa kivi un, koto kandixia
ra naa ra jnu'un ka'an yivi ti kachi:
“Nde'e, ja'a kancha Cristo ja ni taji
Yandios ja ta'u jniñu ña'nu”, xi
kachi: “Nde'e, yukan kancha ya.”
²²Chi kikoyo kua'a yivi xndoña'an,
ti kachi i ja maa i kuu Cristo, xi
kachi ja kuu iin chaa ka'an jnu'un
Yandios. Ti sa'a i tijni nuu jniñu
ña'nu ja na xndoña'an i yivi ka

kandixia. Nu na kuu, ti suni xnda'u
yivi ni nakaji Yandios. ²³Ko koto
kandixia ra naa ra ja xnda'u yivi un
ro'o, chi ja ni kachi ri taka seña kii
ja kuni ra naa ra.

Nasa ndii Jesús

(Mt. 24.29-36, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴Ko nu ja ni ndi'i ni kii nundo'o
un, yukan ti kuñaa nuu ndikandii,
ti yoo, tukaa ga kua'a nduva. ²⁵Ti
nukoyo chuxini nuu andivi, ti ni'in
ni tu'u ja iyo nuu andivi. ²⁶Yukan
na ti ru'u, maa Se'e Yivi Ñuyivi,
kuni ra ndenda ri nuu viko un, ti
nchaa ri jiin jniñu ña'nu xaan ga.
²⁷Ti taji ri Yandios kinkoyo undi
sandi'i ni ga ndi kuun jiki ñuyivi
jiin andivi, ti nastutu i taka yivi ni
nakaji Yandios ja kuu se'e ya.

²⁸Nde'e ra iin nutichi vixi ti kuni
ra. Nu ja ni ndi'i ni nakoyo nda'a
yujnu un ti vee nene numa, yukan
ni jini yo ja kuan sama kivi ti kuan
kuyajni viko sau. ²⁹Sia'an kuu jiin
ra naa ra, chi nu ja ni ndi'i nundo'o
un kuan kundaa, yukan ti chaku ini
ra ja kuan kuyajni ndaa ni ga kivi
nchaa ri. ³⁰Chi na kachi ndaa ri ja
taka yivi ka chaku vijna, tu naa i
undi na jaa kivi kundaa taka jnu'un
ka'an ri ja'a. ³¹Ti andivi jiin ñuyivi
ndi'i kuiti naa, ko jnu'un ka'an ri
chi jankivi naa, ti ndi'i un kundaa.

³²Ko ja kuu kivi un, maa Yandios
kuu ja jini na kivi kundaa taka
jnu'un un. Ni ángel Yandios tu ka
jini, ni ru'u ja kuu ri se'e ya. ³³Ko
ro'o naa ra, kundito ini ra, chi ni
tu ka jini ra na kivi kundaa taka
jnu'un un. ³⁴⁻³⁵Kuu nanu iin chaa
kua'an viaje, ti tu ni kachi da na
kivi nchaa da. Ti ni xndoo da muzu

da ja na koto tendi'i jniñu iyo. Ni tejna'an da jniñu nuu iin iin muzu un. Ti ni ta'u da jniñu nuu inga muzu ja na koto ve'e da. Ko muzu un naa da, tu ka jini da na kivi nchaa jito'o da. Suni sia'an ro'o naa ra, tu ka jini ra na kivi nchaa ri. Yukan kuu ja kotu'va naa ra, chi tu ka jini ra nu nchaa ri kuan kuu tiki'vi, xi nchaa ri ñúú, xi hora kana li'i ni ga, xi kuan kuxian ni ga ti nchaa ri. ³⁶Chi sanaa ini ra naa ra ti nchaa ri, ti na ni'in ri ro'o ka kixi ini ra. ³⁷Jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra, suni sia'an ka'an ri jiin tendi'i yivi naa i. Yukan kuu ja kotu'va naa ra —kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jniñ da Jesús

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 Ka nasa'a chaa Israel uu viko ja tu ka naa ini da na ni keni'in Yandios maa da naa da ñuu Egipto, ja ni kunda'u ini ya maa da. Ti viko un kuu viko pascua, jiin viko ka yee da staa stila tu yi'i levadura. Ko kumani uu ga kivi ja kuu viko un. Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ka kuni jniñ xe'e da Jesús, ti ka'ni da ya. ²Ko ka ndajnu'un da:

—Tu kuu sa'a yo kivi viko ja'a, chi sandau ndondaa yivi siki yo —kachi da.

Iin ña'an ni chu'un perfume xini Jesús

(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Yukan ti kancha Jesús ve'e Simón ñuu Betania, iin chaa ni jna'an kue'e ndi'yi te'yu. Nukoo ya yu'u mesa yee ya staa. Ti yukan ni jaa iin ñasi'i yinda'a ña iin tindo'o

lulu alabastro. Ti ñu'un chitu aceite perfume mani ita nardo, ja nchaa ya'u xaan tonto. Ni ta'u ña tindo'o lulu un, ti ni chu'un ña perfume un xini Jesús. ⁴Ti sava yivi kanchuku un, tu ni ka jajna'an ini i jniñu sa'a ña un. Ti ni ka ka'an i:

—Tu stivi ña un perfume un sia'an niku. ⁵Sa ti ni kuya'u, ti ni'in ña xu'un ti kuu tejna'an yo nuu yivi nda'u niku —kachi da.

Ti ni ka kiti ini da nuu ña. ⁶Ko ni kachi ya jiin da:

—Sia ña, ndoo ka skiti ra ini ña.

Jniñu ni sa'a ña jiin ri, iyo va'a.

⁷Yivi nda'u, chi nini kanchuku i jiin ra naa ra, ti nu ka kuni ra ti kuu chindee ra i. Ko ru'u, chi ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra.

⁸Ña'an ja'a ni sa'a ña nava iyo ini ña, chi ja ni chi'i tu'va ña perfume yiki kuñu ri ja kuu kivi kuñu ri.

⁹Kuni ra ja ni tu'u ñuyivi, sava'ni ga nanu na ka'an i jnu'un ri ja na sketa'u ri yivi, ti kani i jnu'un jniñu ni sa'a ña ja'a ja na nuku'un ini yivi un maa ña —kachi ya.

Judas nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu sutu ka kuña'nu

(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰Yukan ti Judas, iin chaa ñuu Cariote, ja suni kandee da jiin ndi uxi uu ndaja'a un naa da, ni ja'an ndajnu'un da jiin sutu ka kuña'nu un, ti ni kachi da ja nakua'a da Jesús nuu da naa da. ¹¹Nu ni ka jiniso'o chaa un jnu'un ni ka'an Judas, ni ka kusii xaan ini da, ti ni ka ka'ñu da xu'un nuu da. Yukan ti ni keja'a nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu chaa un naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;

I Co. 11.23-26)

¹²Maa kivi keja'a viko ka yee staa stila tu yi'i levadura un, suni kivi un ka ja'ni da lélú ja ka soko da ja kuu viko pascua. Ti ndaja'a ya ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nanu kuni ni ja na kin satu'va na ja kuxini yo vijna pascua? —kachi da jiin ya.

¹³Yukan na ti ni taji ya uu da, ti ni kachi ya jiin da:

—Kua'an naa ra undi ñuu, ti yukan ndejna'an ra jiin iin chaa ndiso iin kiyi nducha, ti kundikun ra da ki'in ra jiin da. ¹⁴Ti nuu ndivi da un, yukan ka'an ra jiin maa chaa xiin ve'e un: “Kachi maa Maestro na ja nanu iyo iin ve'e ja kua'anuu ni nuu kuxini da jiin ndaja'a da vijna kivi pascua”, kachi ra. ¹⁵Ti maa da na xna'an nuu ra iin ve'e ka'nu ja kendo piso nuu sukun, ti yukan ja iyo nakoo, ti satu'va ra naa ra ja kuxini yo —kachi ya.

¹⁶Ti kuankoyo da undi ñuu un, ti ni ka nani'in da taka nava ni kachi Jesús. Yukan ni ka satu'va da ja kuxini.

¹⁷Nu ni kuaa, ti ni jaa Jesús ve'e un jiin ndi uxi uu ndaja'a ya. ¹⁸Ti nu kanchuku da ka yee da staa nuu mesa un, ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Jandaa na kachi ri ja iin ro'o ja yee staa jiin ri ja'a, nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u —kachi ya.

¹⁹Ti ndaja'a un ni ka kukui'ya xaan ini da ja sia'an ni ka'an ya. Ti ndi iin ndi iin da ni ka kachi:

—¿Xi saña kuu nu? ¿Xi saña kuu nu? —kachi da naa da.

²⁰Ti ni kachi ya:

—Ja ndi uxi uu ro'o naa ra iin ra kuu, ja chutoo staa stila nu ko'o ri, yukan kuu. ²¹Kundaa nava yoso nuu tutu Yandios ja nakua'a da maa se'e Yivi Ñuyivi nuu chaa ka jito u'u ya. Ko xaan ga ka'nu nundo'o kondo'o chaa kin nakua'a ru'u. Sa nu tu ni kaku da niku —kachi ya.

²²Ni ka yee da staa. Ti ni ki'in Jesús iin staa stila, ni jikanta'u ya nuu Yandios, ni sakuachi ya, ti ni tejna'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Kaji naa ra. Ja'a kuu nanu yiki kuñu ri —kachi ya.

²³Yukan na ti ni ki'in ya iin vazo vino, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni ja'a ya nuu da ja na ko'o da ti'li ti'li. ²⁴Ti ni kachi ya jiin da:

—Ti niñi ri un stuu ja ni sa'a Tata ri Yandios iin tratu jaa. Ti yukan kuu ja ka'an ndaa kuiti ja nama ri siki kua'a xaan yivi, chi niñi ri ja kati ri ki'in, yukan kuu ja chunaa ri nuu yivi naa i. ²⁵Ko na kachi ndaa ri ja tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin ñanijna'an yo, kivi ka nasa'a i viko ja'a, undi na jaa kivi ko'o yo nuu kancha Tata ri Yandios, chi yukan kuu nuu ni'in ri iin jniñu ña'nu ga, ti yukan ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu tendi'i ni tu'u ja iyo. Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa yo viko ja'a naa yo —ni kachi Jesús.

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶Ni ndi'i ni ka kuxini da, ti ni ka jita da iin himno, ti kuankoyo da undi yuku Olivos.

**Kachi Jesús ja ndi'i nda'a ja'a ya
kuichanuu da ti xndoo da ya**

²⁷Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tendi'i ra naa ra kuichanuu
ti xndoo ra ru'u jakuaa vijna, chi
sia'an ka'an nuu tutu Yandios: “Chi
Yandios, kua'a ya jnu'un ja na kuū
pastor, ti rii da un kuichanuu ti
ki'in ti.” ²⁸Ko kivi na nandoto ri, ti
koxnuu ri ki'in ri ñuu Galilea, ti
yukan kundatu ri ro'o naa ra —
kachi ya.

²⁹Yukan na ti ni kachi Pedro:

—Vasu tendi'i da na xndoo ni'in,
ko saña tu xndoo kuiti na maa ni
—kachi da.

³⁰Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra, ja
kuu jakuaa vijna, nu ti kana ga li'i
uu jinu, ti kachi ra uni jinu ja tu
jini ra ru'u —kachi ya.

³¹Ko Pedro, ni ini da ka'an da:

—Vasu na kuū na jiin ni, ko tu
xndoo kuiti na ni'in —kachi da.

Ti tendi'i ndaja'a ya un, suni
sia'an ni ka ka'an da.

**Jikanta'u Jesús nuu Yandios nuu
jardín Getsemaní**

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³²Nu ni ka jakoyo da nuu nani
Getsemaní, ti ni kachi ya jiin da
naa da:

—Ja'a ni kunchuku ra ti ru'u na
kin kankanta'u ri nuu Yandios —
kachi ya.

³³Yukan ti kua'an ya ti'li ga ichi
ndaku un jiin Pedro, Santiago jiin
Juan. Ti ni keja'a kukui'ya xaan ini
ya, ti kaña ini ya. ³⁴Ti kachi ya jiin
da:

—Jatu añu ri ja kukui'ya xaan ini
ri, chi ja ni kuyajni kuū ri. Ko ja'a
ni kundatu ra naa ra ti koto kusu
ra —kachi ya.

³⁵Yukan na ti ni jika ya ti'li ga,
ti ni jakunjiti ya, ti jikanta'u ya, ja
nu kuni Yandios, ti tu kondo'o ya
nundo'o kii nuu ya. ³⁶Ti ni kachi
ya:

—Tata maa na, ja kuu maa ni, taka
ni ja kuu sa'a ni. Nusa ti chajiyo ni
saña nuu nundo'o vaji nuu na. Ko
ansu nava kuni maa na, chi nava
kuni maa ni —ni kachi ya.

³⁷Yukan na ti na nandeokuñi ya
nuu ka'iin ndaja'a ya un, ko ni jini
ya ja ka kixi da, ti ni kachi ya jiin
Pedro:

—Simón, ¿ja kixi ra nu? Tu ni
kuu kundito ra vasu iin hora nusa.

³⁸Koto kusu ga ra naa ra. Kanajaa,
ti kakanta'u nuu Yandios ja na
kotu'va ra nava tu kotojnuni ja'u'u
un o'o, ti chisa'yi ra ru'u, kachi ra
ja tu ka jini ra ru'u. Chi va'a ndiyo
ini ra ja siuku ra, ko yiki kuñu ra,
chi tu iyo ndee ini.

³⁹Yukan ti kua'an tuku ya, ti ni
jikanta'u ya, ti suni jnu'un un ni
ka'an tuku ya. ⁴⁰Nu ni nandeokuñi
tuku ya, ni jini ya ja ka kixi tuku
da, chi ka ji'i xaan da ma'na ja undi
ka kuvee nduchi da, ti tu ni kujnuni
nasa kachi da nuu ya. ⁴¹Ti nu ni
nandeokuñi ya jinu kuu uni, ni
kachi ya jiin da:

—Vijna na, ndetatu ti kusu naa ra.
Ko ja ni jaa hora ja ru'u, maa Se'e
Yivi Ñuyivi, nakua'a da ru'u nuu
yivi ka nchakuachi. ⁴²Ndoko naa ra
na cho'o, chi ja vaji chaa ni nakua'a
ru'u un —kachi ya.

Ni ka jnii da presu Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³Ni ka'an ga Jesús sia'an, ti ja ni chaa Judas, iin ja ni kuu ndi uxi uu ndaja'a un. Ti vekoyo yivi kua'a jiin da, ka yinda'a i espada jiin yujnu. Vekoyo i jiin jniinu ni ka ta'u taka sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ini veñu'un ka'nu un jiin taka chaa ka kuña'anu ñuu Israel. ⁴⁴Ichi kuankoyo da ni kachi Judas jiin chaa un naa da:

—Chaa teyu'u ri nuu, chaa un kuu ja nanduku yo. Jnii naa ra. Koto sia ra ki'in —ni kachi da.

⁴⁵Ti nu ni jaa Judas, ni tu'va da nuu Jesús, ti ni kachi da:

—Maestro, maestro —kachi da.

Ti ni teyu'u da nuu ya. ⁴⁶Yukan ti chaa un ni ka jnii ni da ya.

⁴⁷Ti iin chaa ka'iin jiin Jesús un, ni jista da espada da, ti ni ja'ncha da so'o iin muzu sutu kuña'nu ga.

⁴⁸Yukan na ti ni kachi Jesús jiin chaa ni ka jnii ya un:

—¿Va nu iin ñakui'na kuu ri ja vekoyo ra jiin espada jiin yujnu ja jnii ra ru'u ki'in ri presu nu? ⁴⁹Ti taka kivi ni xna'an ri nuu ra naa ra ini veñu'un ka'nu un, ti tu ni ka jnii ra presu ru'u. Ko sia'an kuu ja na kundaa nava ka'an nuu tutu Yandios —kachi ya.

⁵⁰Ti yukan tendi'i ndaja'a ya ni ka jinu da kuankoyo da. ⁵¹Ko iin chaa lulu ni chindikun da jata yivi kuankoyo jiin Jesús, ti suku da nini iin sa'ma, ti suni ni ka jnii chaa un maa da. ⁵²Ko ni keni'ni chaa lulu un chii sa'ma un, ti vichi lii da, ko ni kundee da kua'an da.

Chaa ka kuña'nu ñuu Israel ka xndichi da Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71;

Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Yukan ti kuankoyo yivi un jiin Jesús undi ve'e iin sutu kuña'nu ga, chi yukan ni ka ndututu taka sutu ka kuña'nu un, taka chaa ka kuña'nu jiin taka chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu un. ⁵⁴Ti Pedro ndikun jika da ichi jata chaa kuankoyo jiin Jesús, ni kivi da yuxe'e palacio un, ti ni nukoo da jiin policía un ka nanduxin da yunu'un. ⁵⁵Ti sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'anu ñuu Israel, ka nduku da nasa ka'an kuachi ga da siki Jesús, chi ka kuni ka'ni da ya. Ko tu kujnuni na jnu'un ga ka'an da. ⁵⁶Ti kua'a yivi ni ka xndoña'an, ja ka chakuachi siki Jesús, ko tu ni kejna'an kuiti jnu'un ka ka'an da. ⁵⁷Ti sandi'i ni ga ni ka ndokuiñi sava da, ti ni ka kankuachi da siki ya sia'an:

⁵⁸—Saña naa na, ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an da: “ru'u, xnaa ri veñu'un ja'a, ja ni ka sa'a yivi naa i jiin ndaja'a i, ti nuu uni kivi, ti na sa'a tuku ri inga veñu'un ja tu kuu jiin nda'a yivi”, sia'an ni kachi chaa jña —kachi da naa da.

⁵⁹Ko vasu sia'an, tu ni keja'an tuku jnu'un ka ka'an da siki ya.

⁶⁰Yukan na ti ni ndokuiñi maa chaa kuu sutu kuña'nu ga un nuu chitu un, ti ni jikajnu'un da Jesús: —¿Tu ka'an kuiti ra nusa? ¿Xi jandaa kuu jnu'un ka ka'an da siki ra nu? —kachi da jiin ya.

⁶¹Ko Jesús tu ni ka'an kuiti ya. Yukan na ti ni jikajnu'un tuku sutu kuña'anu un ya:

—Kachi nu maa ra kuu Cristo, Se'e Yandios ii, ja kancha andivi —kachi da.

⁶²Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu, ti kuni ra naa ra ja maa Se'e Yivi Ñuyivi, nukoo ya nda'a kua'a Yandios ti kuña'anu ya jiin ya. Suni kuni ra nchaa ya ñuyivi ja'a nuu viko andivi un —kachi ya.

⁶³Nu ni jiniso'o sutu ña'nu ga un, ni ndata da sa'ma da ja ni kiti ini da, chi ni ndo'o ini da ja yisikincha Jesús maa Yandios jiin jnu'un un. Ti ni kachi da jiin yivi ka'iin un:

—¿Nau inga testigo nandi'i yo ja'a naa yo? ⁶⁴Ja ni ka jiniso'o ra ja ka'an ndeva'a da siki Yandios. ¿Nasa ka ndo'o ini ra naa ra? —kachi da.

Ti tendi'i yivi un ni kachi ja na kuū ya.

⁶⁵Yukan na ti sava yivi un ni ka tivi si'i nuu ya. Ni ka jasi nduchi ya jiin sa'ma, ti ni ka kani jiki nuu ya, ti kachi:

—ro'o chaa ka'an jnu'un Yandios, kachi nau ja ni kani ro'o —kachi jiin ya.

Yukan na ti soldado ka'iin un, ni ka ja'a jiki nuu ya. Yukan kuu ja ni jna'an Jesús nu ni ka xndichi da ya.

Kachi Pedro ja tu jini da Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62;

Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Ti nukoo Pedro nuu yuxe'e un, ti iin ña'an junukuachi ve'e sutu

kuña'anu ga un, ni ya'a ña ichi chukan. ⁶⁷Ti nu ni jini ña nduxin da ñu'un, ni nde'e va'a ña nuu da, ti ni kachi ña:

—ro'o, suni ni yaku ra jiin Jesús, chaa ñuu Nazaret un —kachi ña jiin da.

⁶⁸Ko Pedro ni kachi da ja tu jini da:

—Tu jini ri na jnu'un ka'an ra jiin ri —kachi da.

Ti ni kenda da kua'an da ichi yuxe'e un ni jakuiñi da. Ti yukan ni kana iin li'i. ⁶⁹Ñaa junukuachi un, ni jini tuku ña nuu da, ti ni keja'a ka'an ña jiin taka yivi ka'iin un:

—Suni ndaja'a chaa yukan kuu chaa ja'a —kachi ña.

⁷⁰Ko Pedro ni kachi tuku da ja tu jini da. Ni kuu nuu ga, ti chaa ka'iin un ni ka kachi da jiin Pedro:

—Ndaa ndixia kuu ja ro'o kuu iin ndaja'a Jesús un, chi suni chaa Galilea kuu ra —kachi da.

⁷¹Ko ni kachi tuku Pedro:

—Va kunchakuachi na nu na xndoña'an na, ko ka'an ndaa kuiti na ja tu jini na chaa ka ka'an ni un —kachi da.

⁷²Ko ni ka'an ga da sia'an, ti ni kana li'i jinu kuu uu. Ti yukan ni nuku'un ini da jnu'un ni ka'an Jesús: “Nu ti kana ga li'i jinu kuu uu, ti kachi ra uni jinu ja tu jini kuiti ra ru'u.” Ti yukan ni nakani xaan ini da, ti ni jakunchaa da nde'e da.

Xndichi Pilato Jesús

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15 Nu ni kundijin inga kivi, ni ka ndajnu'un sutu ka kuña'anu un jiin taka chaa ka

kuña'nu, suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu Israel, jiin uu ga chaa ka kuña'nu ñuu un. Ka ndajnu'un da nasa sa'a da jiin Jesús, ja ni ka jni da ya. Yukan na ti ni ka ju'ni da ya, ti kuankoyo da jiin ya nuu Pilato, chaa kuu gobernador.

²Ti Pilato ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Xi ro'o kuu Rey, ja ta'u jniñu nuu ni tu'u nación Israel nu? — kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Ru'u kuu —kachi ya.

³Ti sutu ka kuña'nu un ni ka chakuachi da tijni nuu jnu'un siki ya.

⁴Ti ni jikajnu'un tuku Pilato un ya:

—Nde'e na ka chakuachi da siki ra, ¿ti tu ka'an kuiti ra nusa? —kachi da.

⁵Ko Jesús tu ni ka'an kuiti ya. Ja yukan na ti so ni naa ini Pilato, ti tu kujnuni nasa sa'a da jiin ya.

Ni kachi Pilato ja na kuñ Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶Taka viko pascua ni iyo iin jnu'un ja na sia Pilato iin chaa kande vekaa, nau ja na kachi maa yivi un. ⁷Ti kivi un kande iin chaa nani Barrabás vekaa jiin tijni chaa ni ka ndonda siki gobierno, chi ni ka ja'ni da ndiyi. ⁸Ja yukan kuu ja ni ka jakoyo yivi un ka jikan i nuu Pilato, ja na sia da iin presu nava iyo jnu'un da. ⁹Ti ni jikajnu'un Pilato nuu yivi un:

—¿Kuni ra naa ra ja na sia ri chaa kuu Rey nuu ni nación Israel nu? — kachi da.

¹⁰Sia'an ni jikajnu'un Pilato, chi ni jini da ja ka kuu kuasun ini sutu

un, ja kua'a yivi ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Jesús. Ja siki yukan ni ka nakua'a da ya nuu Pilato, ti Pilato kuni sia da Jesús niku. ¹¹Ko sutu ka kuña'nu un ni ka ska'an da yivi ja na kakan i nuu Pilato, ti na sia da chaa nani Barrabás. ¹²Yukan na ti ni jikajnu'un tuku Pilato yivi un:

—Nusa ti, ¿ndoo kuni ra naa ra ja sa'a ri jiin chaa ja'a, chaa ka skonani ra Rey nación Israel nusa? —kachi da.

¹³Ti ni ka kuvaa yivi un ka kana ko'o:

—iKatakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuñ da! —kachi naa.

¹⁴Ti ni kachi Pilato:

—¿Ko nau kuachi ni sa'a da nusa? —kachi da.

Ti yivi un vi'i ga ka kana ko'o:

—iKatakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuñ da! —kachi naa.

¹⁵Yukan na ti Pilato, ja na kusii ini yivi un jiin da, ni sia da Barrabás kua'an da. Ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na kani da Jesús jiin yo'o ñii, ti na ki'in da jiin ya ja na kundaka ya nda'a cruz, ti na kuñ ya.

Ni ka yisikinchaa soldado un Jesús

¹⁶Yukan na ti kuankoyo soldado un jiin Jesús undi nuu yuxe'e palacio nuu nani Pretorio. Ni ka nastutu jna'an da jiin tendi'i ga soldado. ¹⁷Ti ni ka naskui'na da ya iin sa'ma kua'a ndi'i. Ni ka sa'a da iin corona iñu, ti ni ka chuxndee da xini ya. ¹⁸Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ka sakata da nuu ya:

—Na kuchaku na'an Rey, chaa ñuu Israel —kachi da.

¹⁹Ni ka kani da yujnu xini ya, ni ka tivi si'i da nuu ya, ti ni ka jakunjiti da nuu ya, nanu ja kuu ya iin rey. ²⁰Ni ndi'i ni ka sakata da nuu ya, ni ka tava da sa'ma kua'a ndi'i ñu'un ya, ti ni ka naskui'na da ya jiin sa'ma maa ya. Ti kuankoyo da jiin ya ja ka taka da ya nuu nda'a cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz

(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

²¹Ichi kuankoyo da ni ka ndejana'an da jiin iin chaa ñuu Cirene nani Simón, ja chaa kuu tata Alejandro jiin Rufo, vendi da ja ni ja'an da nuu rancho da, ti soldado un ni ka chayika Simón ja na kundiso da cruz Jesús. ²²Sia'an kuankoyo da jiin Jesús undi iin ñu'un nani Gólgota, ja kuni ka'an, "ñu'un yiki xini." ²³Nu ni ka jakoyo da yukan, ni ka ja'a da vino sakanuu jiin iin nuu suxia ja nani mirra, ja na ko'o ya nava tu kondo'o xaan ya ja jatu ya. Ko maa Jesús tu ni janta'u ya ja ko'o ya. ²⁴Yukan na ti ni ka chijnii da ya nuu nda'a cruz jiin nduyukaa. Ti soldado un ni ka chu'un da suerte siki sa'ma ya, ja na tejna'an nuu jna'an da.

²⁵Ja ni kuu ka iin jaña'an na ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz. ²⁶Ti xini cruz un ni ka chijnii da iin tutu ja ka'an ndoo yindaka ya yukan. Kachi sia'an: "Ja'a kuu Rey nuu yivi nación Israel." ²⁷Suni ni ka jatakaa da uu ñakui'na jiin ya nuu uu ga cruz, iin ichi nda'a kua'a, ti inga ichi nda'a sajni ya. ²⁸Sia'an ni kundaa nava yoso nuu tutu Yandios

ja kachi: "Ka'ni da ya nanu iin ñakui'na."

²⁹Ti yivi ka ya'a ichi chukan, ka skuiko xini ja ka kuu ichi ini nuu ya, ti ka ka'an ndeva'a:

—Vijna na ti ro'o ja ni ka'an ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu Israel, ti nuu uni kivi ti na sa'a jaa ra. ³⁰Nama maa ra vijna, ti kuan kuun nuu nda'a cruz jña —kachi jiin ya.

³¹Suni taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ka ka'an ndeva'a kuiti da nuu ya, ti ka ndajnu'un da:

—Ni nama da sava yivi, ko tu kuu nama da maa da vijna. ³²Ko vijna ti nu na kandixia yo ja ka'an ndaa da ti kuun da nuu nda'a cruz un, ti sa na kandixia yo ja kuu da Cristo ni taji Yandios, ja kuu da Rey nuu ni tu'u nación Israel. Yukan ti kandixia yo ja vaji da undi nuu andivi —ni ka kachi da.

Ti suni undi uu ga chaa ka ndakoyo yukan jiin ya, ni ka ka'an ndeva'a da nuu ya.

Ni ji'i Jesús

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

³³Nu ni kuu sava nduu, ni kuña'a ni tu'u ñuyivi, ti ni ndundijin undi ka uni ja'ini. ³⁴Ti hora un ni kanajiin ko'o Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —kachi ya. (Ja kuni ka'an: "Yandios maa na, Yandios maa na, ¿ndoo ni xndoo maa iin ni saña vijna"? —kachi ya.)

³⁵Sava yivi ka'iin yajni yukan ni ka jiniso'o, ti ni ka kachi:

—Kunso'o naa ra, chi kana da xini profeta Elías na jana'an—kachi da.

³⁶Yukan ti iin da ni ja'a corri, ni chutoo da kachi nuu vino iya, ni

chuxndee da xini iin nuyoo kani, ti ni ja'a da ja na ko'o Jesús, ti kachi da:

—Na nde'e yo nu kii Elías kii nama da chaa —ni kachi da:

³⁷Ko Jesús, uni ni kanajiin ko'o ya, ti ni ji'i ya. ³⁸Ti maa hora ni ji'i Jesús, ni te'nde sava sa'ma ii yindaka ini veñu'un ka'nu Israel un, ni ndata sava kuiti sa'ma un undi nuu sukun ti undi nuu ja'a. ³⁹Ti iin soldado kuu capitán kandichi nuu Jesús hora un. Nu ni jini da nava ni ji'i Jesús, ti ni kachi da:

—Jandaa kuiti kuu ja Se'e Yandios ni kuu chaa ja'a —kachi da.

Yukan ni ji'i Jesús.

⁴⁰Suni ka'iin sava ñasi'i ka jitonchaa jika ña. Ñaa un kuu María Magdalena, Salomé, jiin María nana Santiago, chaa suchi, jiin José. ⁴¹Ñaa ja'a ni ka kandixia ña Jesús. Ni ka yaku ña jiin ya, ti ni ka junukuachi ña nuu ya na ni yaku ya ñuu Galilea. Suni yukan ka'iin tijni ga ñasi'i ja ni ka ja'an ña jiin ya undi Jerusalén.

Ni ka chunduji da Jesús

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Ti iin chaa ñuu Arimatea, nani José, ni kuu da iin chaa kuña'nu ja kuu nuu junta ka'nu Israel. Ti ndiyo ini da ja kuni da nu na jaa kivi ta'u Yandios jniñu. Chi ni kandixia da jnu'un ni xna'an Jesús ja kuu kivi koyo yivi nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti yukan ni'in yivi un iin ta'u ya ti kundisojniñu i jiin ya. Ti vanuxia ja ni jaa vispera kivi ndetatu, ti ni tava ini da ni ka'an da jiin Pilato ja'ini kivi un, ti ni jikan da permiso ja na ki'in da jiin yiki kuñu Jesús. ⁴⁴Ti Pilato ni naa ini da nu ni jiniso'o da ja, ja ni ji'i Jesús. Ni kana da capitán soldado un, ti ni jikajnu'un da nu ja

ni ji'i ndixia ya. ⁴⁵Ti capitán un ni kachi ja, ja ni ji'i ndixia ya. Yukan na ti Pilato ni ja'a da permisú nuu José ja na ki'in da jiin yiki kuñu ya.

⁴⁶Ti José ni jaan da iin sa'ma finu, ni kuni'in da yiki kuñu ya nuu nda'a cruz un, ti ni nasuku da yiki kuñu ya. Yukan ti ni chunde da ya iin yau jaa, ja ni jacha da chii iin kava. Ti ni nakasi da jiin iin yuu ka'nu xaan.

⁴⁷Ti María Magdalena jiin inga María nana José, ka'iin ña yukan, ti ni ka jini ña nuu ni ka chunde da Jesús.

Ni nandoto Jesús

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16 Nu ni ya'a kivi ndetatu un, ti María Magdalena jiin inga María, nana Santiago, jiin Salomé, ni ka jaan yachi ña perfume ja kin chi'i ña siki yiki kuñu Jesús. ²Ña'an xaan kivi ni nukuñi semana kuankoyo ña yu'u ñaña un. Ja ni kaña ndaa ndikandii ni ka jakoyo ña nuu ñaña un. ³Ti ichi kuankoyo ña ka ndajnu'un ña: —¿Nanu ni'in yo iin ja chajiyo yuu nuu ñaña un? —kachi ña.

⁴Nu ni ka jakoyo ña, ti ni ka jini ña ja, ja ni kuxio yuu ka'nu un. ⁵Ni ka kivi ña ini yau un. Yukan ni ka jini ña iin ángel Yandios nukoo nda'a kua'a. Ti ñu'un ya iin sa'ma kani, xkiyi ni'ni. Ni naxna'an ya nuu ña nanu iin chaa lulu. Ti ña'an un ni ka yu'u ña. ⁶Ko ángel un ni kachi:

—Koto yu'u ra naa ra. Chi jini ri ja ka nanduku ra Jesús, chaa ñuu Nazaret ja ni ji'i nuu nda'a cruz un. Ko tuu kande ya ja'a, chi ja ni nandoto ya. Nde'e, ja'a kuu nuu ni ka xndoo da yiki kuñu ya, ko tukaa ndoo iyo. ⁷Vijna ti kua'an naa ra ti kachi ra

nuu Pedro, ti suni nuu uu ga chaa ka kuu ndaja'a ya: "Koxnuu ya ki'in ya ñuu Galilea, ti yukan kundatu ya ro'o naa ra. Ti nakuni ra ya nava ni kachi ya jiin ra naa ra" —kachi ángel un.

⁸Ti ña'an un ni ka kee ña ini yau un, ti ni ka ja'a ña corri, chi ni ka yu'u xaan ña ja undi ka ni'in ña, ti so ni ka sana ini ña. Ko tu ni ka kachi ña nuu ni iin yivi ja sia'an ni kuu, chi ni ka yu'u xaan ña.

**Ni ndenda Jesús nuu María
Magdalena**

(Jn. 20.11-18)

⁹Jaña'an kivi ni nukuiñi semana, nu ni nandoto Jesús, ti xnakan ni ndenda ya nuu María Magdalena, ñaa ni keni'in ya uxia tachi xaan yukan. ¹⁰Ti maa ña ni jan kaxnu'un nuu uu ga chaa ni ka jika jiin ya. Chi ka na'nu da ya, ka kukui'ya xaan ini da, ti ka nde'e da. ¹¹Ko nu ni ka jiniso'o da ja chaku Jesús, tu ni ka kandixia da, vasu kachi ña un ja ni ndejna'an ña jiin ya.

**Ni ndenda Jesús nuu uu chaa ni kuu
ndaja'a ya**

(Lc. 24.13-35)

¹²Kuee ga, ti ni ndenda Jesús sii tuku nuu uu chaa ni ka kuu ndaja'a ya ichi kuankoyo da ranchu da.

¹³Chaa un, ni ka nandeokuñi da, ti ni ka kachi da nuu uu ga ndaja'a un, ko suni tu ni ka kandixia da jnu'un un.

**Ni ndenda Jesús nuu uxi iin ndaja'a
ya**

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴Sandi'i ni ga, ni ndenda Jesús nuu uxi iin ndaja'a ya nuu

kanchuku da ka yee da staa. Ti ni kanajiin ya nuu da naa da, ndoo tu ka kandixia da ja ni nandoto ya, ndoo xaan ga ni'in ni nduu ini ra naa ra ja tu ka chunso'o ra jnu'un ka ka'an yivi ni ka ndejna'an jiin ya, chi ni ka kachi i ja, ja ni nandoto ya. ¹⁵Yukan na ti ni ta'u ya iin jniñu nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo naa ra ni tu'u ñuyivi, ti ka'an ra jnu'un Yandios nuu taka yivi naa i. ¹⁶Yivi kandixia, ti kuanducha i, ti nanita'u i nuu Yandios. Ti yivi tu kandixia, na jna'nu ndatu i jiin kuachi i. ¹⁷Yivi na kandixia ti kuu sa'a i jniñu ña'nu jiin sivi ri. Kuu kenchaa da tachi xaan ki'in. Ti ka'an da yu'u inga yivi ja tu ka jini da. ¹⁸Nu na ku'uun ini ra ti jniñi ra iin koo, xi ku'uun ini ra ti ko'o ra veneno, ti tundo jna'an kuiti ra. Chuxndee a nda'a ra siki yivi ka ku'u, ti nduva'a i —kachi ya.

Kuano'on Jesús andivi

(Lc. 24.50-53; Hechos 1.9-11)

¹⁹Nu ni ndi'i ni ka'an Jito'yo Jesús jiin ndaja'a ya, ti ni ndaa ya kuano'on ya andivi. Ti ni nukoo ya nda'a kua'a Yandios nuu ni nduñanu ya kancha ya. ²⁰Ti ndaja'a ya jiin chaa ka skua'a jiin ya, ni ka yaku da taka ñuu ni ka ka'an da jnu'un Yandios nuu yivi naa i. Ti maa Jito'yo ni chindee chituu ya da jiin jniñu ña'nu ni ka sa'a da, ti ni ka jini yivi ja iyo ndaa jnu'un ni ka ka'an da.

Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Marcos.